

VETERANI

GAZETË PERIODIKE, NR. 1(427)

JANAR 2024

ÇMIMI: 30 LEKË

Drejtor: MUHARREM GJOKA; Kryeredaktor: HALIL RAMA; Zv/Kryeredaktor: SAKIP CAMI & BASHKIM HISARI; website: www.VETERANIOBVL.ORG

OPINION

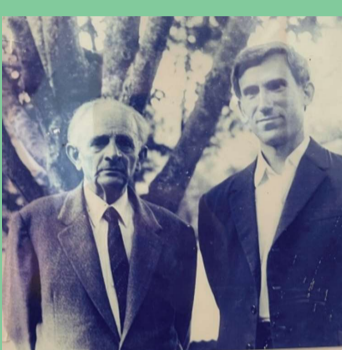

RISHKRIMI I HISTORISË TI SHËRBEJË BASHKIMIT DHE JO PËRÇARJES

SHPENDI TOPOLLAJ

FAQE 7

TOPONIMET

PROFESOR EQEREM ÇABEJ NË KABASH TË PUKËS

Xhemal MEÇI - Studiuues, "Mjeshtër i Madh"

FAQE 6

LIBRI

Kriteri shkencor kronologjik, i ndjekur nga autori Mihallaq Konda i ka dhënë librit vërtetësi dhe besueshmëri

VLERAT DHE DUKURITË E REJA TË HISTORIKUT TË BRIGADËS SË IV S

Prof. Asoc. Dr. Bernard Zotaj

FAQE 9

Ndër ngjarjet më të rëndësishme të historisë së re të Kosovës dhe të shqiptarëve në përgjithësi

80 VJETORI - KONFERENCA E BUJANIT GURTHEMEL I SHTETËSISË SË KOSOVËS

QWERTYI

PËR BUJANIN, KU U PROJEKTUA VETËVENDOSJA

Halil RAMA - Mjeshtër i Madh

Bujani i Krasniqes, me shumë bëma në historinë tonë kombëtare, hijerëndë dhe kreshnik në prehrin e Malësisë së Gjakovës, mbi të gjitha njihet për kuvendin e tij historik, nga ku 80 vjet më parë u ideua e drejta e vetëvendosjes së kosovarëve për të ardhmen e Kosovës dhe bashkimin e saj me Shqipërinë.

Pikërisht në 80-vjetorin e Konferencës së Bujanit, salla "Teki Dervishi" në bibliotekën "Ibrahim Rugova" të qytetit Gjakovë mblodhi në një akademi solemne pasardhësit e atyre burrave trima e të mençur, që 80 vjet më parë, shpallën shprehjen e vullnetit të shqiptarëve për bashkim kombëtar, dhe me rezolutë, edhe njohjen Kosovës të së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje nga ish-Jugosllavia. Personalitetet nga Prishtina, Gjakova, Prizreni, Tropoja e Tirana, pasardhës të protagonistëve të atij kuvendi legjendar - ndër të cilët edhe i Lekë Hoxha, biri i burrështetasit Kosovar Fadil Hoxha, ideator dhe ndër firmëtarët kryesorë të rezolutës së këtij kuvendi historik, si dhe vëllai i tij Skënder Hoxha, ndjejnë një kënaqësi të veçantë, një krenari legjitime, për Bujanin e Malësisë së Gjakovës, për Bujanin e Krasniqes, për Bujanin, në hullitë jetësore të të cilit ecën koha e cila nuk jeton dot pa historinë e saj. Dhe për këtë, sikur duan të flasin të gjithë, edhe kullat, edhe kalatë..., edhe këngët e vallet epike të interpretuara me mjeshtri të rrallë nga djem e vajza shtatlarta të truallit të Dardanisë. Burim frymëzimi për ne dhe për brezat që do të vijnë, libri "Konferenca e Bujanit, Gurthemel i shtetësisë së Kosovës" i autorit Dr. Alban Dobruna, botim i Institutit të Historisë Prishtinë.

VIJON NE FAQEN 2

Faksimili i dokumentit me nënshkrime të pjesëmarrësve të Konferencës së Bujanit

• *Njëri nga bartësit kryesor të këtyre ideve në Bujan dhe nismëtar i orëve të para të punës konkrete ishte mësuesi nga Gjakova, Fadil Hoxha, komunist me bindje, më vonë një nga udhëheqësit kryesorë të Kosovës dhe një nga udhëheqësit më të lartë të Jugosllavisë Federative*

Nga Dr. Alban Dobruna

FAQE 4

SUPLEMENTI LETRAT

Një libër tjetër mbi Ali Pashë Tepelenën dhe Bushatllinjët

FAQE 14 - 15

Nga Vasil PREMÇI

Paradokset e një kryeqyteti

Tregim nga Liljana Muca

FAQE 13

PORTRETE

DËSHMORËT PJESMARRËS NË KONFERENCËN E BUJANIT

Nga Xhavit LASHI

FAQE 4

HISTORIA

RRUGA E LAVDISHME E BRIGADËS SË 6 - S

FAQE 11

REPORTAZH

GJETHE KUJTIMESH TË DRITERO AGOLLIT NË KRYEZI TË PUKËS

Sefer Pasha

FAQE 8

ESSE

PËR KOSOVËN, VITI 2024, VIT I SHPRESAVE MË TË MËDHA

Nga Bashkim Hisari

FAQE 10

ATDHEDASHURIA

VELMISHI NË GJURMËT PATRIOTIKE

Nga NURI BUFI

FAQE 12

80 VJETORI

Konferenca e Bujanit u projektua rrugën që duhej ndjekur në vazhdimin e LANÇ dhe për zgjidhjen e çështjes kombëtare shqiptare

Halil RAMA – Mjeshtër i Madh

(vijon nga fq. 1)

Si një testament atdhedashurie, mesazhet që përcillen nga ky libër për sakrificat të mëdha të tre brezave, për të arritur këtu ku jemi sot: Kosova e lirë – shtet sovran e demokratik, populli shqiptar kudo që jeton në trojet e veta etnike i ka fituar të drejtat nacionale e po shkon drejt konsolidimit të tyre. Një libër që i flet historisë...

KONFERANCA QË PROJEKTOI RRUGËN PËRZGJIDHJEN E ÇËSHTJES KOMBËTARE SHQIPTARE

Në Konferencën e Bujanit, u projektua rruga që duhej ndjekur në vazhdimin e Luftës Nacional çlirimtare për zgjidhjen e çështjes kombëtare shqiptare, e cila nuk gjeti zgjidhje deri në mbarim të Luftës së Dytë Botërore, por platforma dhe programi i kësaj konference mbetën udhërrëfyes për zgjidhjen e problemit shqiptar në Ballkan.

Konferenca e Bujanit na kujton një nga ato ditë të zjarra të historisë moderne shqiptare, që përfshin Shqipërinë dhe Kosovën dhe ata gra e burra, komunistë e nacionalistë, atdhetarë e demokratë, përfaqësues të forcave të armatosura dhe të rinj antifashistë, që shënuan një gur themeli në të nesërmen dhe vizionin për të ardhmen e çështjes shqiptare.

Gjeneral Rrahman Parllaku, Hero i Popullit dhe Nderi i Kombit –ish kryetar OBVL, ë sesionin jubilar të para dhjetë viteve (organizuar nën kryesimin e ish kryetarëve të parlamenteve të Kosovës dhe Shqipërisë, Jakup Krasniqi dhe Ilir Meta) e ka vlerësuar Konferencën e Bujanit si një eveniment kombëtar, jo vetëm për Kosovën, por për gjithë Shqipërinë. Sepse në këtë Konferencë u shtrua për zgjidhje çështja kombëtare shqiptare. Kjo konferencë ballafaqoi shqiptarët e të dyja anëve. “Konferenca e Jaltës kishte vendosur që shteteve që ishin pjesëtare të aleancës Antifashiste të popujve nuk i ndryshoheshin kufijtë. Kishin lënë një klauzolë, kur të dy popujt janë në anën e luftës Antifashiste marrëdhëniet do të zgjidheshin në mënyrë bilaterale, dmth do merren vesh me njëri tjetrin për të zgjidhur problemet. Ky vendim për bisedime midis shqiptarëve dhe jugosllavëve nuk u realizua. Si fillim konferencën e Bujanit ata e zhvlerësuan. Duhet të themi se edhe nga ana shqiptare nuk pati një këmbëngulje, një përpjekje për ta diskutuar këtë problem. Nuk gjejmë një dokument, ku të tregohet se është ulur udhëheqja shqiptare me udhëheqjen jugosllave për të kërkuar Kosovën”, ka deklaruar gjeneral Parllaku.

Le t'i referohemi në prag të 80-vjetorit të kësaj ngjarjeje të shënuar edhe deklaratës që kryeministri Albin Kurti ka bërë pesë vjet më parë, në tryezën e organizuar nga Lëvizja Vetëvendosje, se konferenca e Bujanit ka qenë një konferencë e gjerë e frontit antifashist të Kosovës, dhe aty kanë marrë pjesë përfaqësues të të gjitha shtresave e krahinave të Kosovës.

Kurti, atëherë kryetar i vetëvendosjes, ka thënë se kjo konferencë është tejet e vlefshme si moment i rëndësishëm i Republikës së Kosovës. Kjo, sipas tij për faktin “Kjo konferencë, edhe pse thuajse është heshtur për të, dhe nuk njihet siç duhet nga qytetarët, është tejet e vlefshme, si një nga momentet e rëndësishme kur populli i Kosovës, ndërkohë që rreshtohet kundër fashizmit si shumë popuj të tjerë të botës, në të njëjtën kohë, afirmonte të drejtën e vet për Vetëvendosje, dhe dëshirën e vet të kahershme e të vazhdueshme për t'u bashkuar me Shqipërinë. Rezoluta e Bujanit, e cila i përmban pikërisht këto shprehje, u votua prej të gjithë pjesëmarrësve, përfshi edhe atyre serbë e malazezë.”

ÇFARË PËRMBANTE REZOLUTA E BUJANIT

Aspiratat e atyre burrave të kombit, të shprehura mirëfilltazi në Rezolutën e Konferencës Historike të Bujanit janë aktuale edhe sot, kur më shumë se kurrë, bashkimi kombëtar është imperative i ditës. Në një artikull të studjesit Xhavit Lashi, botuar në vëllimin e dytë të librit “Dëshmorët në rrënjët e kombit shqiptar” (botim i Organizatës Kombëtare për dëshmorët e LANÇ dhe dëshmorët e tjerë të Atdheut në tetor të këtij viti,

Për Bujanin, ku u projektua vetëvendosja

- **Gjatë Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare në Kosovë u krijuan 8 brigada kosovare dhe disa njësi të tjera ushtarake partizane ku, u përfshinë 53000 kosovarë nga të cilët rreth 6200 prej tyre ranë dëshmorë**
- **ADEM DEMAÇI: “Konferenca e Bujanit është kryevepra politike e Fadil Hoxhës nga e cila ai, pavarësisht nga katrahurat e shumta që kaloi Kosova nën sundimin serb, nuk hoqi dorë nga parimet e saj”**

faqe 158), ndër të tjera na njeht se çfarë përmbante Rezoluta e Bujanit. Në pesë pika të saj qartësohet se:

- Kosova e Rrafshi i Dukagjinit janë të banuara kryesisht nga Shqipëtarët;
 - Shqipëtarët e Kosovës dhe të Rrafshit të Dukagjinit, si gjithmonë në të kaluarën, ashtu edhe sot dëshirojnë bashkimin me Shqipërinë.
 - Rruga më e mirë për Shqipëtarët që të bashkohen me Shqipërinë është lufta e përbashkët me popujt e tjerë të Jugosllavisë, kundër pushtuesit dhe shërbëtorëve të tij.
 - Populli Shqipëtar i Kosovës dhe i Rrafshit të Dukagjinit do të ketë mundësi të caktojë fatin e vet, si rezultat i luftës kundër pushtuesit.
 - Përcaktimi i fatit të vet përfshin edhe të drejtën e vetvendosjes deri në shkëputje.
- Me gjithë debatet e zhvilluara, Rezoluta u miratua njëzëri. Dokumenti i Rezolutës është shkruar në gjuhën shqipe dhe në gjuhën serbo-kroate, nga Xheladin Hana me atë shkrimin e tij të qartë e të bukur. Në fund të gjithë delegatët të ngritur në këmbë me grush-tin lart, kënduen internacionalen.
- Nga pjesëmarrësit në Konferencën e Bujanit pat edhe dëshmorë që derdhën gjakun për çlirimin e atdheut si Hajdar Dushi, Xhevded Doda, Xheladin Hana, Jah Salih Mani, Tefik Çanga etj.

KUVENDI I IDEALEVE TONA KOMBËTARE

Krahas shumë ngjarjeve kulmore historike të kësaj krahine, folësit në këtë akademi përkujtimore, do të evidentonin kontributin e veçantë të Bujanit dhe Malësisë së Gjakovës për vënien në jetë të vendimeve të Konferencës historike që u mbajt më 31 dhjetor 1943 dhe më 1 e 2 janar 1944 në kullën e patriotit Sali Mani.

Po ashtu dhe Brigadën e 25 Sulmuese të drejtuar nga Veli Nimani me 900 forca (700 nga Tropoja e 200 nga Hasi) dhe katër batalione që drejtoheshin nga Idriz Rexhep Mulosmani, Ali Ibrahim Mustafaj, Mehmet Bajram Mulosmani dhe Ismail Poga, që së bashku me brigadat kosovare çliruan territoret nga Kosova deri në

Sanxhak të Bosnjes. Në këtë akademi solemne spikati mendimi teorik e shkencor i disa studjuesve, duke e konsideruar Konferencën e Bujanit si kuvendin e idealeve tona kombëtare. Për faktin se Malësia e Gjakovës ka qenë pjesë e pandashme e Gjakovës si qendër urbane, referuesit argumentuan se ato historikisht janë ndihmuar e kanë vepruar së bashku në përpjekjet dhe luftërat e tyre për liri e pavarësi. Kjo për faktin se qyteti i Gjakovës s'bente asgjë pa Malësinë e tij, sikurse edhe ajo do t'i shërbejë si mbështetja kryesore sa here kërcënohej Gjakova dhe mbarë Kosova nga zullumet e të huajve”, tha ai ndër të tjera. Kështu ndodhi edhe në vitet e përpjekjeve të mëdha siç është rasti me Luftën Çlirimtare të Kosovës në vitet 1998-1999.

Nisur nga këto premise nga kjo akademi përkujtimore u konkludua se Konferenca e Bujanit zë një vend të veçantë në historinë e re shqiptare, si një afirmim i fuqishëm i identitetit politik të Kosovës dhe i vullnetit të popullit të saj për bashkim kombëtar.

Nga e njëjta optikë, përcillet edhe sot pas 80 vjetësh historia e Bujanit si një prej fshatrave më me zë të fisit të Krasniqes e më gjerë, të vendosur afër qytezave ilire të Rosujes, të cilat sipas gërmimeve arkeologjike dëshmojnë për vazhdimësi jete tremijë vjeçare, me një besim e kulturë të hershme, që dëshmohet me xhaminë e ndërtuar këtu që në vitin 1786, e cila kishte edhe mejtepin, shkollën e ulët fetare ku mësohej shkrim e matematikë, e më vonë hapjen e të parës shkolle laike në gjuhën shqipe në Malësinë e Gjakovës në shtëpinë e Ali Jakupit në Dojan me 17 tetor 1922.

NË 8 BRIGADAT PARTIZANE 53000 KOSOVARË

NGA TË CILËT 6200 RANË DËSHMORË

“Ndër shtyllat e fuqishme të shtetit të ri në Kosovë mund të konsiderohet organizimi i Konferencës së Bujanit, pasi ajo u mbështetet në Karten e Atlantikut me të cilën garantohej vetëvendosja, pastaj Deklarata e

(Vijon në faqen 3)

80 VJETORI

Konferenca e Bujanit u projektua rrugën që duhej ndjekur në vazhdimin e LANÇ dhe për zgjidhjen e çështjes kombëtare shqiptare

(Vijon nga faqja 2)

Moskës, Rezoluta e Teheranit dhe Deklarata e Jaltës, ku thuhej: "Gjithkush në tokë të vet e gjithsejçili të vendosi mbi formën e qeveris së vetë", - tha ndër të tjera Dr.Alban Dobruna në referatin që mbajti në këtë Akademi Përkujtimore. Ai argumentoi se organizimi i Konferencës së Bujanit ishte një domosdoshmëri e kushtëzuar nga nevojë për t'i bindur masat shqiptare me një akt të besueshëm ashtu që të mobilizohen në luftë kundër fashizmit. Pra, për t'i frymëzuar ata që me të drejtë nuk i besonin ardhmërisë së pas luftës, arritën të bidnin një pjesë të popullit për angazhimin aktiv në këtë luftë, duke projektuar bindshëm vizionin e së ardhmes. Ishte ky besim i patundur i masës së gjerë të popullit kosovar që mundësoi krijimin e 8 brigadave kosovare dhe i njëjste të tjera ushtarake partizane ku, u përfshinë 53000 kosovarë nga të cilët rreth 6200 prej tyre ranë dëshmorë.

"Aq sa ishte e vështirë dhe e ndërlikuar Lufta e Dytë Botërore në Kosovë kundër armikut, aq më e madhe është merita e lavdia e atyre që u hodhën në luftë dhe e organizuan rezistencën e saj. Njëri nga bartësit kryesor të këtyre ideve në Bujan dhe nismëtar i orëve të para të punës konkrete ishte mësuesi nga Gjakova, Fadil Hoxha, komunist me bindje, më vonë një nga udhëheqësit kryesorë të Kosovës dhe një nga udhëheqësit më të lartë të Jugosllavisë Federative", tha Dr.Dobruna. Në këtë vlerësim ai i referohet luftëtarit më të paepur për lirinë e mendimit, Adem Demaçi, mbrojtësit më këmbëngulës të lirive dhe të drejtave të njeriut të cilit Parlamentit Evropian, më 4 dhjetor 1991, i dha Çmimin Saharov, që është shprehur se "Konferenca e Bujanit është kryevepra politike e Fadil Hoxhës nga e cila ai, pavarësisht nga katrahurat e shumta që kaloi Kosova nën sundimin serb, nuk hoqi dorë nga parimet e saj"

VIZITË MBRESËLËNËSE NË KULLËN E PATRIOTIT SALI MANI

Në vigjilje të 80-vjetorit të këtij kuvendi historik kujtoj një vizitë nga më mbresëlënëset të para dhjetë viteve me të ndjerin gjeneral Rrahman Parllakun – Hero i Popullit dhe Nderi i Kombit dhe dhjetra personalitete nga Prishtina, Tirana, Gjakova e Tropoja, në kullën e patriotit Sali Mani, në Bujan të Krasniqes, ku me 31 dhjetor 1943 e deri më 2 janar 1944 zhvilloj punimet me sukses të plotë Konferenca Themeluese e Këshillit Nacionalçlirimtar për Kosovë e Rrafsh të Dukagjinit.

Në podin karakteristik të kësaj kulle, në analet e historisë sonë të lavdishme, foto dhe fakte nga jeta e 49 delegatëve përfaqësues të viseve të Kosovës, prej të cilëve 43 ishin shqiptarë dhe 6 serbë e malazez. Pikërisht në ato tre ditë e netë të zjarrta të atij dimri të furishëm në këtë kullë u bënë diskutime e debate të vlefshme si dhe u miratuan dokumente të rëndësishme për punën e mëtejshme si: Proklamata drejtuar popullit të Kosovës, Rezoluta, detyrat prej 18 pikash për KNC-të si dhe telegramet përshëndetëse.

Pa dyshim se pjesa më e rëndësishme e Rezolutës së Konferencës është ajo që bën fjalë për të drejtën e patjetërsueshme të popullit të Kosovës për vetëvendosje.

Aty pa ekuivoqe thuhej: "Kosova e Rrafshi i Dukagjinit asht një krahinë e banueme me shumicë nga populli shqiptar, i cili si gjithmonë, ashtu edhe sot, dëshiron me u bashkue me Shqipni..."

Në konferencë u shtruan për zgjidhje dy çështje fundamentale: e para formimi i Këshillit Nacionalçlirimtar të Kosovës, i cili do të identifikohet me individualitetin e subjektivitetit politik-shtetëror të Kosovës dhe e dyta, do të ishte zgjidhja e çështjes kombëtare për të ardhmen e shqiptarëve.

Për vlerat e kësaj konference të rëndësishme atë ditë folën ish - kryetari i Shoqatës të Veteranëve të LANÇ të Kosovës, shkrimtari Vehap Shita, general Parllaku dhe shkrimtarja disidente Flora Brovina

TESTAMENT I ATDHEDASHURISË

80 vjet më pas, Bujani shpaloset me tërë madhësinë e tij, i shtrenjtë, i bukur, përmendore e historisë sonë kombëtare! Bujani është i privilegjuar nga vetë natyra, me një pozitë gjeografike mjaftë të favorshme,

Për Bujanin, ku u projektua vetëvendosja

duke filluar nga brigjet e lumit Valbona, vijon gjatë përroit të Gradazhnicës, që e ndan me fshatin Gri, vazhdon drejt Lozhës, në Bogishë, Depsyden, rreth Morajës, kalon në Cukal, sillet andej nga Liçeni i Ponarëve e në vijim drejt Qafës së Lugut të Thive, Lugut të Kaut, dirgjet nga kodra e Gofilave në Bishevë, ku fillojnë kufijtë më Margegajt....

Kjo zonë ka njohur e po njeh një zhvillim intensiv në tërë infrastrukturën e saj socialkulturore. Pikërisht, edhe për këtë fakt bujanasit ndjehen më të plotësuar e më krenarë se kurrë. Ashtu si para dhjetë viteve gjeneral Parllaku, si një enciklopedi e gjallë na rrëfente me detaje kontaktet e shumta me patriotët të kësaj zone në vitet e zjarrta të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare, dhe më pas si kuadër i lartë i Ushtrisë.

E shprehu fare qartë këtë në bashkëbisedimin e ngrohtë e miqësor me deputeten e Kosovës, zonjën e nderuar Flora Brovina, e njohur si një aktiviste e hershme në fushën e të drejtave të njeriut dhe që vazhdimisht ka luftuar në emër të popullit të saj. Brovina, mjeke e shquar, poete e njohur, patriote e flaktë që përballoi me stoicizëm burgjet dhe dhunën barbare serbe, falënderoi nga zemra legendën në kufirin e dy kohëve Parllaku për gjithçka ka bërë ai për Kosovën e për popullin e vet.

Pjesëmarrës në këtë Akademi përkujtimore të moderuar me mjeshtri të rallë artistike nga aktori nga Gjakova Betim Shehu: nënkryetari i OBVL Muharrem Gjoka-Mjeshtër i Madh dhe President i Ansambllit Artistik "Haziz Ndreu", Nderi i Kombit, mësuesja e talentuar Mimoza Kurti, veprimtare shembullore dhe promovuese e denjë e historisë dhe vlerave arkeologjike e etonokulturore të kombit shqiptar edhe në SHBA ku jeton e punon prej vitesh, dhe veçanërisht poetja dhe humanistja e mirënjohura Bujana Malaj, bijë e denjë e kësaj krahine, ndjejnë krenari të ligjshme teksa flitet për Konferencën e Bujanit dhe historinë e lavdime të Luftës Antifashiste të partizanëve kosovarë. Pjesëmarrësit do të impresionoheshin me recitimin e poezisë që Bujana i kishte kushtuar kësaj konference gur themeli në historinë e Malësisë së Gjakovës.

Siç pohan vetë Bujana, autore e tre vëlimeve me poezi, frymëzimin për krijimin e kësaj poezie e kishte nga Rezoluta e Konferencës së Bujanit që ishte platformë dhe fitore e madhe e LANÇ, e cila nuk mund

të tjetërsohet, as të shlyhet me kurrfarë mjtesh institucionale, as jashtë institucionale edhe për faktin se është arritur në Luftën e Dytë Botërore. Ajo flet me krenari për ata gra e burra, komunistë e nacionalistë, atdhetarë e demokratë, përfaqësues të forcave të armatosura dhe të rinj antifashistë, që shënjuan një gur themeli në të nesërmen dhe vizionin për të ardhmen e çështjes shqiptare.

Edhe në këtë akademi solemne në qytetin e Gjakovës, drejtues të Organizatës së Veteranëve të LANÇ të Kosovës, dega Gjakovë e të Shoqatës së Intelektualëve "Jakova", nga Gjakova si organizatorë të saj, përfaqësues të OBVL të Shqipërisë, historianë e akademikë vlerësuan nishta të tilla për të krenuar përvjetorët jubilarë të ngjarjeve historike të kombit tonë.

Dhjetra pjesëmarrësit në këtë akademi solemne, ndër të cilët kryetari i OVLANÇ të Kosovës Lekë Hoxha, nënkryetari i kësaj organizate, gazetari dhe shkrimtari i mirënjohur Bashkim Hisari, kreu i degës së OVLANÇ Gjakovë Skënder Hoxha, Prof. Rushdi Sefa, kryetar i Shoqatës së intelektualëve "Jakova", Dr. Skënder Demalija – nip i komandantit të Brigadës së 5 partizane kosovare Shaban Haxhia, dr. Mehmet Rukiqi, Hasime Mertiri- mbesa e protagonistit të Konferencës së Bujanit Beqir Ndou dhe studjuesi i historisë Mark Palnikaj vlerësuan mendimin teorik e shkencor të referuesve në të, të bindur se do të arrihet njohja ndërkombëtare e pavarësisë së Kosovës nga të gjitha shtetet demokratike të botës dhe se Kosova do të zërë vendin e vet në Organizatën e Kombeve të Bashkuara e në organizatat e tjera ndërkombëtare, si shtet Sovran dhe i pavarur.

Në vigjilje të jubilet të lavdishëm të 80-vjetorit të kësaj ngjarjeje madhore, kur aktualisht Tirana e Prishtina, por edhe Beogradi dhe gjithë hapësira Juglindore e Evropës tentojnë Brukselin si kryeqytet të përbashkët dhe evropianizmin e demokracinë, si vlera gjithashtu të përbashkëta, jo vetëm organizatat e veteranëve e shoqatat e intelektualëve në Tiranë e Prishtinë, por parasëgjithash autoritetet shtetërore dhe vendore, duhet të organizojnë, jo vetëm akademi përkujtimore, por edhe Konferenca Shkencore ku të evidentojnë rëndësinë e Kuvendit të Bujanit, i cili ka vënë themelet e shtetësisë së Kosovës, si subjekt konstitutiv i shtetit të lirë dhe të pavarur.

REFERATI

Një ndër ngjarjet më të rëndësishme të historisë së re të Kosovës dhe të shqiptarëve në përgjithësi

80 VJETORI - Konferenca e Bujanit gurthemel i shtetësisë së Kosovës

Dr. Alban Dobruna

Konferenca e Bujanit është ndër ngjarjet më të rëndësishme të historisë së re të Kosovës dhe të shqiptarëve në përgjithësi, e cila, me vendimet largpamëse, do të bëhej pika referuese për gjeneratat e ardhshme dhe për çdo përpjekje për liri e pavarësi të popullit të Kosovës dhe shqiptarëve në ish-Jugosllavi. Në këtë Konferencë u përçua zëri i popullit shumicë të Kosovës, e drejta për t'iu bashkuar Shqipërisë, e jo Jugosllavisë. Konferenca e Bujanit u organizua me iniciativën e Shtabit Kryesor të Kosovës dhe Rrafshit të Dukagjinit të Ushtrisë Nacionalçlirimtare të Kosovës, më 31 dhjetor 1943 dhe 1 e 2 janar 1944 në Kullën e patriotit Sali Mani, Bajraktarit të Krasniqes. Në këtë Konferencë u mbledhën delegatë nga të gjitha krahinat e Kosovës për ta ngritur atë në Konferencën e Parë Nacionalçlirimtare, ndërsa me vota të përbashkëta zgjodhën Këshillin, Kryesinë dhe përpiluan rezolutën, që do të ishte platforma politike, e cila do të ndiqej nga populli shqiptar i Kosovës në luftë kundër pushtuesve deri në çlirimin e tyre me të drejtën e vetëvendosjes deri në shkëputje.

Ndër shtyllat e fuqishme të shtetit të ri në Kosovë mund të konsiderohet organizimi i Konferencës së Bujanit, pasi ajo u mbështetet në Karten e Atlantikut me të cilën garantohej vetëvendosja, pastaj Deklarata e Moskës, Rezoluta e Teheranit dhe Deklarata e Jaltës, ku thuhej: "Gjithkush në tokë të vet e gjithsejçili të vendosi mbi formën e qeveris së vetë". Pra, ky ishte parimi kryesor i aleatëve të mëdhenjë. Gjatë Luftës së Dytë Botërore ngjeshja e radhëve antifashiste kombëtare dhe ndërkombëtare ballkanike, evropiane dhe botërore, u bë mbi bazë të proklamimit dhe të garantimit e kësaj të drejte për të të gjithë popujve pjesëmarrës në bllokun antifashist. Këtë të drejtë, në luftën antifashiste, në përpjesëtim të gjerë, falë kontributit vetjak, e siguroi edhe populli shqiptar në përgjithësi dhe pjesa e këtij populli në Kosovë në veçanti, ndërsa kjo është konfirmuar me dokumentet historike të aprovuara në Konferencën e Bujanit. Pasi Lufta e Dytë Botërore zhvilloi parakushte për rishqyrtimin e problemit kombëtar të popullit shqiptar, i cili nuk ishte zgjidhur me krijimin e shtetit të pavarur shqiptar, e tërë Lëvizja Çlirimtare, që zhvillohej gjatë atyre viteve në Kosovë, ishte vazhdimësi e përpjekjeve të pandërprera të popullit tonë për çlirim e bashkim kombëtar, këtë e dëshmon mësëmiri Konferenca e Bujanit, e cila ishte pluraliste, ndonëse pjesëmarrësit në shumicën e tyre ishin komunistë, nuk mungonin as nacionalistët, atdhetarët demokratë, përfaqësuesit e njësisive të armatosura, të rinisë e të gruas antifashiste, të këshillave nacionalçlirimtare. Përveç përfaqësuesve nga Kosova, në të morën pjesë delegatë nga treva e Plavës dhe e Gucisë, që u trajtuan si pjesë e pandarë e Kosovës, si dhe disa delegatë shqiptarë nga Malësia e Gjakovës, që vepronin në formacionet e atjeshme partizane.

Populli shqiptar i Kosovës dhe i gjithë kombi ynë, asokohe po kalonte momente vendimtare historike. Ishte kjo koha kur miliona njerëz vdisnin nga makineria nazifashiste dhe fatet e popujve të vegjël lëkundeshin. Rreshtimi i shqiptarëve në këtë koalicion ka qenë një veprim i matur, ku merrnin pjesë patriotë nga të gjitha krahinat, besimet e orientimet. Ofensiva e re e vjeshtës në Lindje dhe marshimi i ushtrive anglo-amerikane në Jug, ishte sinjal i dështimit të politikave naziste. Alternativë e mundshme ishte bashkimi rreth Lëvizjes Nacionalçlirimtare. Në të kundërtën, në qoftë se populli shqiptar do të ndiqte orientimin për të mos u angazhuar në këtë luftë me armë, apo, akoma më keq, për të bashkëpunuar me okupatorin nazifashist në masë të gjerë, do të kishte pasur pa dyshim pa-

• Njëri nga bartësit kryesor të këtyre ideve në Bujan dhe nismëtar i orëve të para të punës konkrete ishte mësuesi nga Gjakova, Fadil Hoxha, komunist me bindje, më vonë një nga udhëheqësit kryesorë të Kosovës dhe një nga udhëheqësit më të lartë të Jugosllavisë Federative

soja për vendin, ku shqiptarët në fund të luftës do të pësonin të gjitha pasojat e një vendi të mundur, aleat i boshitit fashist.

Lufta e popullit në Kosovë, në këtë periudhë, mund të thuhet se ishte unike me strategji e taktikë të caktuar, që u zhvillua në kushte lokale specifike dhe të vështira, që nuk mund të zhvillohej shpejt dhe të organizonte luftë të armatosur në këtë truall. Në Kosovë, luftë përfshinte dhunën e ushtruar nga disa aktorë politikë. Për këtë arsye, çështja meriton një analizë të shumanshme, duke u fokusuar në ideologjinë, dhunën e ushtruar ndaj civilëve dhe dhunën luftarake midis dy ose më shumë fuqive ushtarake. Kjo vinte për shkak ndarjes së Kosovës në tri zona okupuese, politikës demagogjike të okupatorit, iluzionit të krijuar në një pjesë të popullit shqiptar në lidhje me çlirimin, si dhe disponimin antijugosllav për shkak të pozitës së vështirë në Jugosllavinë e periudhës ndërmjet dy luftërave botërore. Shqiptarët nuk e konsideronin humbje të shtetit të tyre kapitullimin e Jugosllavisë, ngase ata nuk gëzonin të drejtat më elementare, e madje disa e konsideronin okupatorin edhe si çlirues. Kjo pozitë e shqiptarëve vinte për shkak të kundërthënies nacionale me serbo-malazeztë, nga frika e kthimit të së vjetrës, nga mosnjohja e kufijve të ndryshuar si rezultat i pushtimeve të shteteve fashiste, të cilat realisht për shqiptarët kishin bërë deri-diku një korigjim të padrejtësive të së kaluarës dhe në fakt e kishin përmirësuar gjendjen e tyre në Kosovë etj., mandej nga prononcimi i mjegullt i Partisë Komuniste Jugosllave për të drejtën për vetëvendosje deri në shkëputje pas luftës, ndërkohë që shqiptarët kërkonin t'iu pohohej qartë dhe menjëherë se do t'iu jepej mundësia të realizonin aspiratën e tyre për t'iu bashkuar me shtetin shqiptar. Për më tepër hapat e PKJ-së në drejtim të kundërt, në favor të ruajtjes së Jugosllavisë në kufijtë e paraluftës (shih vendimet e Jajces, nëntor 1943) e deri te pengesat për zhvillimin e lëvizjes antifashiste në Kosovë etj., ishin elementë që

nuk mund të kapërceheshin lehtë nga kushdo. Andaj, për shkak të këtyre kushteve të ndërlikuara, gjatë Luftës së Dytë Botërore në Kosovë, Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare ndahet në dy faza: Faza e parë (1941-1943) që ka të bëjë me formimin e organizatave antifashiste dhe të këshillave nacionalçlirimtarë si dhe përhapjen e luftës së armatosur, respektivisht me mënyrën e luftimit si pjesë e pandarë e Frontit Nacionalçlirimtar, deri në kapitullimin e Italisë (1943). Faza e dytë është periudha 1943-1945 e luftës në Kosovë, e zhvilluar shpejt, që në pikëpamje organizative mori trajtë të plotë, me çka pjesëmarrja e popullit në luftë u bë masive dhe u shpreh me aksione të llojllojshme për ndezjen e luftës dhe zgjerimin e madh të saj.

Organizimi i Konferencës së Bujanit ishte një domosdoshmëri e kushtëzuar nga nevojë për t'i bindur masat shqiptare me një akt të besueshëm ashtu që të mobilizohen në luftë kundër fashizmit. Pra, për t'iu frymëzuar ata që me të drejtë nuk i besonin ardhmërisë së pas luftës, arritën të bindnin një pjesë të popullit për angazhimin aktiv në këtë luftë, duke projektuar bindshëm vizion e së ardhmes. Kjo Konferencë shprehu edhe vetë karakterin dhe specifikën e lindjes dhe të zhvillimit të lëvizjes çlirimtare në Kosovë, lëvizje që përherë tentoi të jetë objektivist e pavarur. Rezoluta e Bujanit ka qenë akti i parë legjislativ i përfaqësuesve të popujve të Kosovës që ka synuar pavarësinë e Kosovës në bazë të së drejtës për vetëvendosje. Kjo Konferencë ka rëndësi të madhe historike, pasi shpreh hapur që në fillim bashkërendimin me aleatët e koalicionit antifashistë në botë. Prandaj, pos karakterit kombëtar, kishte edhe karakter ndërkombëtar, sepse me praninë e përfaqësuesve aleatë dhe me garantitë e tyre çështja e Kosovës u ngrit në arenën ndërkombëtare, duke mbrojtur me vendosmëri edhe të drejtën e vetëvendosjes së popullit shqiptar.

Organizatorët e Konferencës së Bujanit, sa i përket

PORTRETE

Nga Xhavit LASHI
Anëtar i Kryesisë së OKDA

Nga pjesëmarrësit në Konferencën e Bujanit pati edhe dëshmorë që derdhën gjakun për çlirimin e atdheut si Hajdar Dushi, Xhevedet Doda, Xheladin Hana, Jah Salih Mani, Tefik Çanga etj.

Heroi i Popullit Hajdar Dushi

Lindi me 18 shkurt 1916 në Prishtinë. Më vonë familja e tij u kthye në Gjakovë prej nga ku kishte prejardhjen. Nisi shkollimin fillor në Prishtinë dhe i vijoi mësimet në Medresenë e Shkupit. La mësimet në Shkup dhe erdhi në Shqipëri, ku ndoqi dhe përfundoi arsimin e mesëm në Gjimnazin e Shkodrës. Qe pjesë e celulave komuniste, që kishin nisur dhe zhvillonin veprimtarinë e tyre në atë gjimnaz së bashku me Emin Durakun, Haki Tahën e Lazer Radin Hajdar Dushi ka qenë antar i grupit komunist të Shkodrës.

Në kohën e okupimit fashist, Hajdar Dushi konsiderohej nga okupatorët si propagandues i ideve të rrezikshme në Durrës, Vlorë, Berat, Elbasan dhe Korçë. Ai ishte prijës i demonstratave të prillit 1942 në Durrës. Ishte njohës i mirë i disa gjuhëve të huaja; Anglisht, Italisht, Gjermanisht e Turqisht. Hajdar Dushi ishte ndër të parët që përktheu pjesë të "Kapitalit" të Marksit në shqip. Ka përkthyer dhe libra me karakter të lëvizjes antifashiste, për shkak të cilave u arrestua dhe pas 9 muajsh iku nga burgu.

Hajdar Dushi ishte antar i Partisë Komuniste Shqipëtare që me themelimin e saj me 8 nëntor 1941. Ai ishte përgjegjës i celulës së Grupit Komunist të Shkodrës në qytetin e Durrësit. Në mbledhjen e parë për Qarkorin e Durrësit, Hajdar Dushi u zgjodh sekretar organizativ. Qarkori "PKSH" Durrës mbulonte Durrësin, Matin, Myzeqenë.

Hajdar Dushi ka qenë pjesëmarrës i mbledhjes Bujanit dhe ishte një ndër formuluesit e Rezolutës Konferencës. Ai u dërgua nga PKSH për të ndihmuar për organizimin dhe zgjerimin mëtejshëm të lëvizjes nacional çlirimtare edhe në Kosovë. Hajdar Dushi u vra pabesisht në moshën 28 vjeçare më 24 shtator 1944, nga forcat që ishin kundër lëvizjes në afërsi të Kalasë Dodës,

Xhevedet Doda

Lindi në Prizren në vitin 1906. Familja e tij është shpërngulur herët në shtetin Shqipëtar. Pasi kreu shkollën Normale të Elbasanit, punoi mësues në Tiranë, Korçë, Krujë, Milot e Durrës. Xhevedet Doda që në moshë

Dëshmorët pjesëmarrës në Konferencën e Bujanit

të re, u shqua për ndjenjat e tij atdhetare e patriotike.

Në zgjedhjet bashkiake të Korçës me 1936, me mbështetjen e grupit komunist të Korçës u zgjodh këshilltar i bashkisë.

Pas pushtimit fashist, Xhevedet Doda u hodh në lëvizjen Antifashiste NA-ÇL. Për të ndihmuar zhvillimin e Lëvizjes Antifashiste NA-ÇL në Kosovë u kthye në qytetin e lindjes në Prizren, duke u bërë një nga luftëtarët më aktiv. U arrestua dhe u internua në Kampin e Porto-Romanos në vitin 1943. Pas arratisjes nga kampi, u muar me organizimin e forcave partizane në Kosovë. U caktua komandant batalioni dhe më pas me krijimin e Brigadës Parë Kosovare-Maqedonase u emrua zëvendës komandant i saj. Xhevedet Doda luftoi me të gjitha energjitë për të ngritur popullin e Kosovës në luftë kundër pushtuesve të huaj e bashkëpunëtorëve të tyre.

Ishte një nga protagonistët kryesor i Konferencës Bujanit 31 dhjetor – 21 janar 1944. Në këtë mbledhje Xhevedet Doda u zgjodh anëtar i Kryesisë Këshillit Krahinor të Kosovës dhe Rrafshit Dukagjinit.

U arrestua tradhëtisht në Prizren në shtator 1944, duke qenë i sëmurë rëndë dhe u dërgua në kampin e përqëndrimit në Mathauzen ku u pushkatua në pranverën e vitit 1945.

Xheladin Shyqyri Hana

Lindi në Gjakovë. Kreu Gjimnazin e Shkodrës dhe Normalen e Elbasanit. Veprimtar i lëvizjes për çlirimin e Kosovës, mësues e gazetar. Si gjithë të rinjtë edhe Xheladini kishte si qëllim mbrojtjen e trojeve Shqipëtare dhe bashkimin e popullit Shqipëtar në një

shtet të vetëm. Xheladin Hana mori pjesë në lëvizjen demokratike të rinisë Shqipëtare dhe u bë anëtar i grupit komunist të Shkodrës. Në vitin 1941 u dërgua në Kosovë si mësues në Elshan e në Kijeve dhe u ngarkua nga P.K.SH për të ndihmuar në zhvillimin e Lëvizjes Antifashiste N.A.Ç.L. Në vitin 1942 u burgos në Prizren. Pas lirimit nga burgu mori pjesë në njësitin partisan Bajram Curri, që vepronte në Malësinë e Gjakovës.

Xheladin Hanën, e gjejmë të angazhuar në krahun e bashkimit të forcave shqipëtare. Si antar i kësaj lëvizje ai merr pjesë në Konferencën e Bujanit, ku është bashkëautor i dokumentave që dolën nga kjo konferencë. Pas çlirimit punoi gazetar në Radio, mësues në Gjimnazin e Prishtinës e në vazhdim drejtor i gazetës Rilindja. Me 13 dhjetor 1948 u vra nga UDB Jugosllave.

Aktiviste e Luftës NA.ÇL ishte dhe motra e tij Hyrije Hana e lindur në qytetin e Gjakovës më 10 mars 1929. Ajo ishte pjestare e bataljonit partizan "Bajram Curri".

Jaho Salih Mani

Lindi më 21 prill 1921 në Fshatin Bujan të Malësisë Gjakovës. Familja e Mulosmanëve të Krasniqes është familje e njohur për tradita patriotike. Nga kjo familje e çerdhe liridashëse dolën shumë figura të shquara. Nga këta mund të përmendim Mic Sokoli, Man Avdija, Shaban Binaku, Binak Alia, Zeqir Halili, Bajram Mani, Sali Mani, Rexhep Abdullahi, Avdi Bajrami, Mehmet e Idriz Mulosmani, Rustem Avdyli, Jah Salihiu.

Pas mbarimit shkëlqyeshëm të shkollës fillore në Internerarin Koso-

va në Krumë, vazhdojë Gjimnazin e Shkodrës. Atje kreu dy klasë ku do të shquhej jo vetëm si nxanës i mirë, por edhe për virtytet e tij të larta. I ndjekur nga rregjimi dhe policia e Shkodrës, vitin e tretë do ta vazhdojë në Tiranë. Policia e kishte vënë nën kontroll edhe në qytetin e Tiranës. I detyruar vitin e fundit do ta vazhdonte në Korçë.

Në vitin 1940-41 Jah Salih do të rregjistrohej e do të vazhdonte studimet në Universitetin e Padovës në Itali. Për ide e mendime përparimtare do të kthehej në vendlindje. Në vitin 1942 e gjejmë kryetar komune në Vlashnje të Prizrenit.

Nga tetori 1943 angazhohet me lëvizjen guerile e partizane në krahinën e Malësisë së Gjakovës.

Në vitet në vazhdim Jah Salih Mani do të shquhej si organizator dhe në luftëtar i paepur për çlirimin e vendit. Për këtë u zgjodh nënkryetar i Këshillit NA.ÇL të Krasniqës.

Me 27 nëntor 1943 u bë mbledhja e rinisë në Tplë, ku u themelua bataljoni "Rinia" me komandat Jah Salihun. Ai me 25 gusht 1943 kishte përshëndetur në Beslidhjen e Malësisë Gjakovës te Ura e Kolgecaj.

Jah Salihu qe një prej organizatorëve dhe mbrojtësve me jetë të Konferencës Bujanit dhe një gardian i flaktë për mbrojtjen e vendimeve të kësaj konference. Me 14 shkurt 1944 në Rranzat e Grisë, forcat gjermane vranë 11 vetë dhe komandantin Jah Sali Mani.

I jati Jahës, Sali Mani, me marrjen e informacionit për vrasjen e djalit të tij tha:

"Burrat vdesin për liri." Brezat që do të vijnë, do të mësojnë se prej kullës Jah Salihit, zë fill pavarësia e Kosovës.

HISTORIA

SESIONI I PARË SHKENCOR PËR TOPONIMET – Kabash Qendër, 21 Maj 1977

Profesor EQEREM ÇABEJ NË KABASH TË PUKËS

• PROF. E. ÇABEJ, AKADEMIK:..

“Është hera e parë që në Republikën tonë mbahet një sesion shkencor me këtë tematikë, prandaj Kabashi me këtë iniciativë fisnike ka marrë bajrakun më dorë”!

• Prof. M. DOMI, Akademik:

“Më lejoni t’i sjellë këtij Sesioni Shkencor përshëndetjet më të zjarrta të Institutit të Gjuhësisë e të Letërsisë dhe të Akademisë së Shkencave! përgëzimet e tyre shkollës 8-vjeçare të Kabashit... për ndërrmarjen dhe organizimin e këtij Sesioni Shkencor”!

• ANASTAS KONDO, ZV/MINISTËR I ARSIMIT DHE KULTURËS:

“Falënderojmë nga ana jonë si Ministri për këtë Sesion Shkencor të Shkollës 8 – vjeçare të Kabashit në bashkëpunim me Kabinetin Pedagogjik të Pukës, shokët e Akademisë, Prof. E: ÇABEJ, Prof. M. DOMI, Docent J. KASTRATIN dhe (studiuesin, sot Akademik) Gjovalin SHKURTAIN për këtë afrim që bënë për këtë ballafaqim të mendimit shkencor në gjirin e masave së bashku me arsimtarët tanë.”

• DOCENT J. KASTRATI:

“Është kënaqësi e veçantë për mua që në emër të Këshillit Shkencor të Institutit të Lartë Pedagogjik të Shkodrës dhe të Katedrës së Gjuhës Shqipe të këtij Institucioni t’i sjellë përshëndetjet dhe urimet më të mira Sesionit të parë shkencor në vendin tonë për Toponimet, që është një kontribut i vyer në Mendimet tona Albanologjike!.....”

Xhemal MECI
Studiues, “Mjeshtër i Madh”SESIONI SHKENCOR PËR
TOPONIMET - VLERËSIME DHE
OPINIONE

ATSH, 25 maj 1977 – “Këto ditë organizohet në shkollën 8 – vjeçare të fshatit Kabash një Sesion Shkencor kushtuar rolit edukativ e shkencor të toponimeve të vendlindjes. Në këtë Sesion, që është i pari i këtij lloji i organizuar në vendin tonë, morën pjesë edhe shkeçtarë të Institutit të Gjuhësisë e të Letërsisë të Akademisë së Shkencave të RPSSH. Pjesëmarrësit dëgjuan me interes kumtesat..”

Gazeta “MËSUESI”, (Tiranë, më 25 maj 1977): “Sesioni Shkencor në fshatin Kabash tregoi se kur puna organizohet mirë arrihen edhe rezultate të mira në masivizimin dhe zgjerimin e punës shkencore në fshat, ku militon një pjesë e madhe mësuesish. Ky Sesion pati vlerë... jo vetë për të njohur prejardhjen, por edhe kushtet historiko - shoqërore të Toponimeve vjrt... por . dhe pasuroi historikun e fshatit, por edhe të rrethit Pukë e më gjërë...”

Gazeta “ZËRI I POPËLLIT”, (Tiranë, më 30 maj 1977) “Shoqata e mësuesve të historisë rrethit të Pukës u ka kushtuar kujdes të veçantë mbledhjes dhe studimit të toponimeve, lill që kanë sjellë vlera të veçanta për edukimin patriotik e revolucionar ... të brezit tonë të ri...”

REVISTA “STUDIME FILOLOGJIKE” (Tiranë, Nr 3, 1977 e Institutit të Gjuhësisë dhe Letërsisë, ASH RPSSH): “Në Kabash të Pukës u mbajt një Sesion Shkencor për Toponiminë nga Shkolla 8 – vjeçare .Kabash me rëndësi edhe në plan kombëtar...”

Prof. J. KASTRATI, (letër, Shkodër, 7 shtator 1977)? “I dashur Xhemal, Prof. E: Çabej, prof. M. Domi dhe unë kemi mbetur shumë të kënaqur nga organizimi i mirë i Sesionit Shkencor nga tematika e pasur, si dhe nga pritja shumë e ngrohtë, e përzemërt e plot respekt! Ju përgëzoj për suksesin e merituar që arritët me Sesionin Shkencor për Toponimet në Kabash:”

Prof. Aleks BUDA, Kryetar i Akademisë së Shkencave të RPSH. (Letër, Tiranë, më 17 shtator 1978): “I dashur shoku Xhemal, Ju përgëzoj që po e bëni Kabashin modest dhe shkollën e tij një qendër nisativash të tilla të mira dhe mirë kanë bërë dhe shokët e mij E. Çabej dhe M. Domi që kanë vlerësuar punën tuaj edhe me pjesëmarrjen e vet...”

NISMA

Përgaditja dhe zhvillimi i Sesionit Shkencor ishte në përgjigje të orientimeve nga Qendra për studimin e traditave etnokulturore dhe Patriotike Revolucionare u ndërmurë nga mësuesit e Kabashit duke filluar me TOPONIMET (EMRA VENDESH).

Për të siguruar përkrahjen Institutit të Lartë Pedagogjik të Shkodrës, Katedrës së Gjuhësisë, i'u drejtuan vet profesorit të nderuar Jup Kastrati, i cili e mirëpriti dhe na premtoi se do të na ndihmonte deri në fund; për më tepër do të përiqej të sigurojme edhe përkrahjen e Prof. E. Çabejt, dhe të Prof. Mahir Domit, akademikë, personalitete të gjuhësisë Shqiptare, duke marrë pjesë në këtë Sesion Shkencor për TOPONIMET si i pari i këtij lloji në Republikën tonë edhe me kumtesa, gjë që do t'i jepte vlerësim dhe jehonë në shkallë vendi dhe jo vetëm.

Kështu, kur unë shkova në Tiranë, në Intitut për ta biseduar dhe për t'i ftuar e gjeta terrenin të shtruar nga prof. J. Kastrati. Më pritën me ngrohtësi, por, me të drejtë kërkuan paraprakisht, që të vinin me kumtesa, duhej që kumtesat e mësuesve të Kabashit të jenë të nivelit të duhur shkencor.

Si na u premtua, pra, përkrahja e Institutit të Gjuhësisë e të Letërsisë të Akademisë së Shkencave, u ndërgjegjësuan në një shkallë më të lartë të gjithë mësuesit e shkollës Kabash bashkë me Drejtorin, të nderuarin Ramadan Hoxha, “Mësues i Merituar”. Për ta çuar me sukses deri në fund këtë nismë ua shtruan programin: Këshillit Popullor të Bashkuar, kryetarit Sait Mirushi, Kryetarit të Kooperativës së Bashkuar Halit Selimi, inisiator me dëshirën për nisma të tilla dhe kështu së bashku me Sekretarinë e Byrosë Ndue Marka Frroku. Të gjithë së bashku me organizatën - bazë të Partisë (PPSH) të fshatit Kabash ku u miratua programi, kumtesat dhe kumtesat emër për emër.

Këtë vendim e kërkoi Drejtori i shkollës me përkrahjen e mësuesit vizionar Ramadan Islami që të pengohej ndonjë ndërhyrje partiake hakmarrëse. Ambicioze për të nxjerr pengesa, gjë që u bë fakt në fazën përfundimtare të përgaditjes me kumtesa, ftesa drejtuar të gjithë mësuesve të lëndës gjuhë-letërsi, drejtorëve të shkollave e tjerë, kur qe Sekretari i aparatit të Komitetit të Partisë së Rrethit Pukë, Nd. V..(pretendues se vetëm ai mund të ndërmerre nisma për punë shkencore në Rreth, me që na Paska kry kryer shkollën e Lartë të Partisë në Tiranë (por, ama me shkollë të mesme pedagogjike me bazë fillore), i cili porositi sekretarin e Byros së fshatit të Bashkuar që të bëhet mledhja e organizatës – bazë të Partisë dhe të hiqet mësuesi Xh Meçi nga programi, “sepse nuk e transferuam në Kabash me sjellë atje akadenikët për një sesion shkencor me përmasa kaq të gjëra.”! Mirëpo ndërhyrja e të ndjerit Halit Selimi ishte vendimtare, i cili kundërshtoi që të vepronte kështu, duke thënë: “Le të vijë vet Nd. V. dhe ta drejtoj mbledhjen e organizatës-bazë të Partisë të Kabashit! Si mund të largohet ai që është marrë me përgaditjen e këtij sesioni shkencor. Për më tepër ai me kërkesën e Komitetit të Partisë dhe të Komitetit Ekzekutiv të Rrethit ka përgaditë Historikun e Rrethit Pukë bashkë me studiusin Mark Kovaçi, Major në Ministrinë e Mbrojtjes! Në vazhdim e përmbylli HISTORIKUN e RRETHIT me një sesion shkencor për “Traditat Patriotike e Revolucionare”, ku mori pjesë vet kryetari i Komitetit Ekzekutiv të Rrethit Qamil Morina, dhe pati aq sukses sa edhe u botua menjëherë në gazetën e përditëshme qendrore “BASHKIMI”, f.2. Dhe siç e dini nuk vunuan përgëzimet nga vetë Komiteti Qendror i Partisë dërguar Dedë Gjergjit. Prandaj unë kërkaj që kjo ndërhyrje ambicioze të mos pranohet!” Dhe ashtu u bë. Mësuesit iu përveshën punës me kabinete mësimore dhe këndet në oborrin e shkollës, ku dallohej Këndi Gjeografik i përgaditur nga mësuesi i dalluar Musa Hoxha.

Sekretari i Parë i Partisë së Rrethit dhe anëtar i Byrosë Politike të KQPPSH, i ndjeri Pali Miska, në dijëni nga Dedë Gjergji, Sekretar i Partisë Rrethit që dejtonte Propagandën e Partisë në Rreth si edhe arsimin, porositi vet Ngrecë Vatën dhe Shefin e Arsimit të Rrethit, Pashk Leka që të merreshin seriozisht me Kabashin për pritjen dinjitoze të Akademikëve të nderuar me të cilët do të vijë edhe Anastas Konda, Zv. Ministri i Ministrisë së Arsimit dhe Kulturës, Anëtar i

Komitetit Qendror të PPSH, një nderë dhe vlerësim për Pukën. (Pali Miska e ka dashur dhe përkrahur dh njerëzit e aftë e të punës, (ndër të cilët isha edhe unë), që Puka, kur i ka mundësitë, të mos mbetet mbas rretheve të tjera. Por edhe Puka e kujton edhe sot me respekt me fjalët më të mira.)

Prof. J. Kastrati na porositi: “Do të ishte gjë me rëndësi e vlerësim për ju, në se i shumëfishoni kumtesat për panelin, sepse kjo punë bëhej vetëm për raste konferencash apo kongrese Kombëtare e Ndërkombëtare! Këtë detyrë e mori përsipër vetë Drejtori i Kabinetit Pedagogjik, i ndjeri Sylë Bejtja, i cili e realizoi me Shaptilografin e Komitetit Ekzekutiv të Rrethit me anë të Hajrush Durrës, që e kishte në ngarkim. Kështu kumtesat e Kabashit në 10 kopje ishin gati ditën e Sesionit sShkencor dhe ia vuamë përpara panelit drejtues duke u thënë: “Këtu në dosje secili prej jush i keni kumtesat e mësuesve të Kabashit. Prof. Çabej buzëqeshi duke thënë: “Bravo! Kjo tregon për një përgaditje tuajën serioze!” Kumtesën e parë e referoi Prof. E. ÇABEJ : “Prejardhja e toponimit PUKË”, ku shpjegoi se emri i parë i fshatit Grykë-Gominë fillimisht quhej PUKË, nga Via Publika, Publika. PUKË . Kurse në Mesjetën e Herëshme quhej SHPAL, nga Manastiri i Shën Palit; ndërsa emrin e sotëm KABASH e ka marrë nga fillimi i mesit të Shek. XVII. Të pranishmit, auditori e ndoqi me vëmendje, si edhe të gjitha kumtesat e tjera: Prof. M. DOMI – kumtoi “Mbi çështjen e prejardhjes të disa toponimeve të Huaja”; Prof. J. KASTRATI – Jenorim e Rada për Toponiminë historike shqiptare”; Gj. Shkurtaj “Probleme teorike dhe metodike të studimit të toponimisë”. Gjithashtu u mbajtën edhe kumtesat e mësuesve të shkollës Kabash, kurse “Vështrim mbi toponimet e fshatit Kryezi të Pukës” e kumtoi Agim Çaushtoll.

Fotot e Sesionit Shkencor i realizoi mjet mirë Mustaf Beqiri, që nga paneli (A. Kondo, prof M. Domi, P: Leka, Prof. E. Çabej, ND. Vata dhe doc. J Kastrati), me auditorin brenda në sallë dhe në natyrë deri të biseda e prof. Çabejt me Xh. Meçin etj. Me drekën karakteristike kabashisht u muar Elez Luka, Shefi i Llogarisë së kooperativës; kurse Ferit Lusha solli qershitë e para bojli.

Për “Toponimin KABASH” prof. E. ÇABEJ u shpreh kështu në letërën e Tij (Tiranë, 5 qershor 1977: “Kumtesën tuej mbasi e dëgjova në Kabash, e lexova edhe këtu (në Tiranë). E gjej një kontribut të vlefshëm në fushën e toponomastikës shqiptare...”. Ndërsa Prof. J. KASTRATI thekson se “Toponimi Kabash, Pukë (13 faqe të daktilografuara) më pelqej, Punimi është me interes shkencor dhe një kontribut i vyer në këtë drejtim.. Ai sjellë elemente të reja të panjohura ose pak të njohur.” (Letër, Shkodër, 7 qershor 1977,)

SHËNIM: Të gjitha kumtesat bashkë me përshëndetjet dhe vlerësimet u botuan të plota te almanaku “PUKA DHE SHKOLLA” (Nr 3, Shkodër, 1977). Prof Çabej një kopje ia dërgoi Prof. Gjerman, albanologut CLAUD HAEBLER.

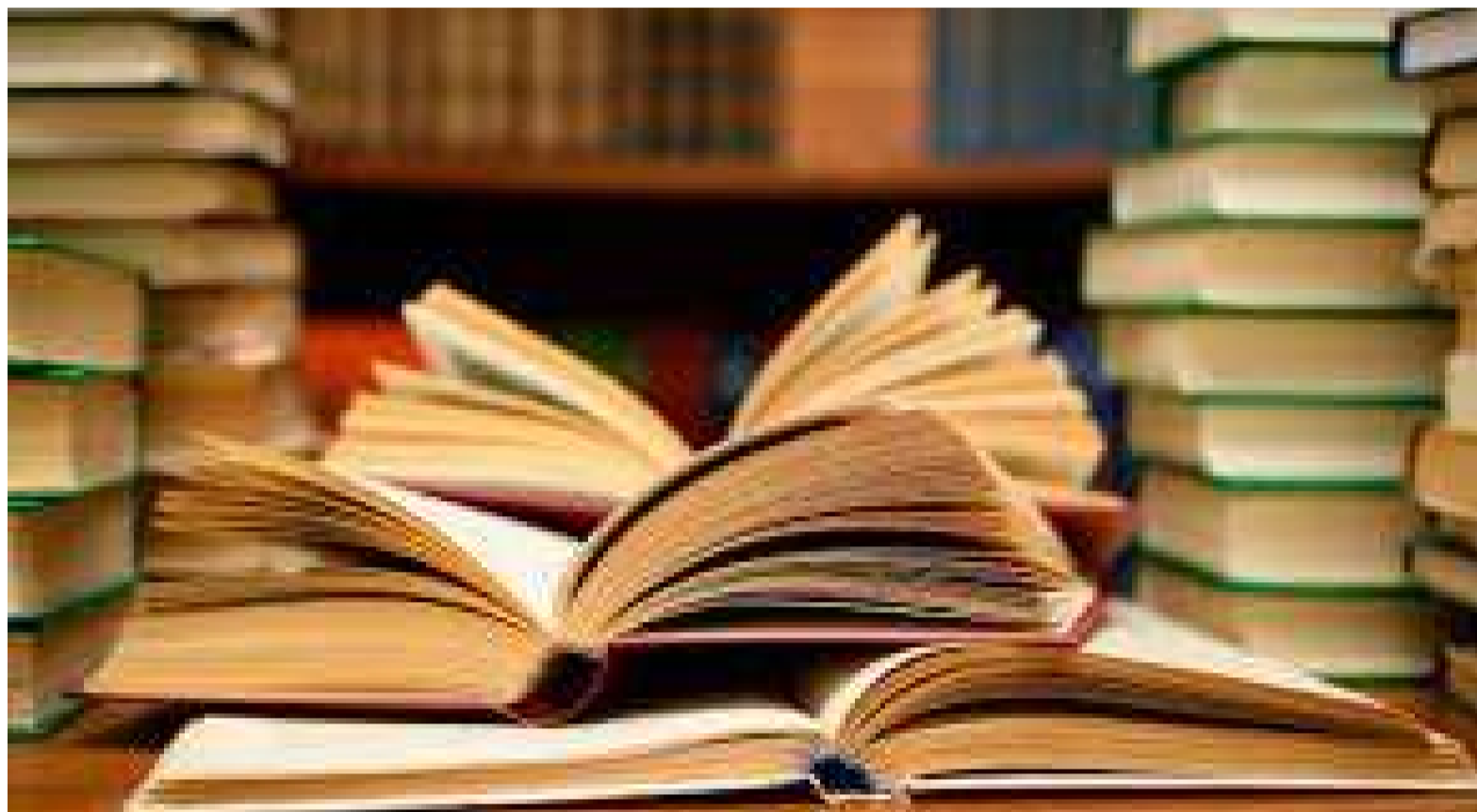

OPINION

RISHKRIMI I HISTORISË TI SHËRBEJË BASHKIMIT DHE JO PËRÇARJES SË SHQIPTARËVE

SHPENDI TOPOLLAJ

Kushdo e ka të qartë se shtrembërimi i historisë së një populli, sjell pasoja mjaft të rënda për të sotmen dhe të ardhmen e tij. Askund tjetër më shumë se në Shqipërinë e kohës së diktaturës nuk u zbatua konstatimi i Stefan Cvajgut se “Historia lavdëron vetëm ata që u buzëqesh suksesi”. Fitimtarët e pas Luftës së Dytë te ne, krahas të vërtetave të padiskutueshme, ku ata kishin luajtur një rol mjaft të rëndësishëm, herë pas here, si me qëndrimin zyrtar, si me fjalimet e udhëheqësve kryesorë, me shkrimet e tyre, apo orientimet që jepnin, i dhanë përpilimit të historisë fytyrën që deshën vetë, duke e korrigjuar atë sa herë zbulonin “armiq e grupe armiqësore”, pra jo vetëm duke denigruar, përçmuar e akuzuar kundërshtarët politikë, por edhe duke na lënë trashëgim një sherrnajë e përçarje që po e vuajmë edhe sot e kësaj dite. Nuk ka vend në Evropë, për të mos shkruar më tej, ku mospajtimet dhe ndarjet të jenë po ato të 80 viteve më parë, siç po ngjet në Shqipëri. Në realitetet e reja që solli demokracia e pas nëntëdhjetës, është mëse e domosdoshme që të rishkruhet historia e vërtetë, pa pasione politike e hakmarrëse, dhe që i shërben bashkimit tonë. Natyrisht që kjo nuk është një punë aq e lehtë për të mbërritur deri tek ajo që gjenia e Napoleon Bonapartit e formulonte kështu: “Historia është versioni i ngjarjeve të shkuara, për të cilat njerëzit kanë vendosur të bien dakord”. Thashë që nuk është e lehtë, pasi edhe për vetë “babain e historisë”, Herodotin, Strabonin thosh se “në shkrimet e tij ka shumë marrëzira” dhe Ciceroni shihte atje “shumë përralla të pabesueshme”. Po fundja, ashtu si historitë e të gjitha vendeve të tjera, ku ndodhitë e vjetra nuk mund të ndahen edhe nga mitet e legendat, edhe neve nuk na prish ndonjë punë të madhe fakti që Skënderbeu ishte i gjatë apo i shkurtër, e ndante kalin më dysh me një të rënë të shpatës apo jo. Ne, të keqen kryesore i kemi te trajtimi i këtij shekullit të fundit, me ngjarje mjaft intensive dhe ngatërresa të pafundme, ku mendimet dhe bindjet për to dhe protagonistët kryesorë, ndryshojnë sipas interesave dhe krahëve politikë që

historianët, pse jo edhe intelektualët, përfaqsojnë. Nuk ka dyshim se shumë nga autorët e teksteve të historisë, pra ata që i çertifkuan qëndrimet ideologjike të partisë - shtet, jo vetëm që nuk mund të fajësohen për sa ngjau, por edhe i kanë kapacitetet profesionale dhe kulturën për të vijuar kontributin e tyre në hartimin e historisë. Megjithatë, do të ishte e padrejtë që këtë detyrë kaq serioze sot, ta udhëhiqnin po ata. Është e pamundur të mohosh gjithësa ke shkruar deri sa ra komunizmi dhe këtë e them me fakte: Dëgjoja një profesor, historian dhe politikan të nderuar, gjatë një interviste televizive. Atij i qe ngarkuar detyra, natyrisht me të tjerë, të merrej me rishkrimin e historisë. Etika nuk më lejon t’ia përmend emrin, por ai shquhet për dije dhe vetpërmbytje dhe gëzon respekt tek ata që e dëgjojnë. Por shihni si përgjigjej afërsisht, kur e pyeste moderatorin: - Cili është roli i Esat Pashës? - Më i ligu në gjithë historinë tonë, i vulosur si tradhtari më i madh i interesave të Shqipërisë, se ai pas bisedave me princin Danilo, e dorëzoi Shkodrën me protokollin e 23 prillit 1913, kur anijet e fuqive të mëdha që do ta ndihmonin, ishin ankoruar në det dhe dukeshin që nga kalaja. Pastaj, la të kuptohej se edhe Hasan Riza Pashën që e kishte thirrur për darkë, e vrau duke dalë nga dera e shtëpisë së tij. Ishte karrierist dhe donte të bëhej sundimtar i Shqipërisë etj. Unë tek e dëgjoja pyesja veten se a i ka lexuar ky dëshmitë e nëpunësit të Konsullatës italiane në Shkodër Gino Berri dhe sidomos kujtimet e Hortensës, gruas së konsullit të Austro - Hungarisë, dëshmitare autentike e atyre ngjarjeve e cila pohon krejt të kundërtën, duke theksuar se Esati bëri gjithçka në mbrojtje të qytetit që bombardohej rreptë nga serbo - malazezët, ku njerëzit për muaj me radhë, vdisnin si mizat dhe uria i detyronte të hanin minj. Ajo citon fjalët nga më atdhetaret

që Esati u tha ushtarëve, parisë dhe hierarkëve të fesë, para se me rregull, flamurë, armë e llogjistikë të largoheshin nga Shkodra; pra, se do të ktheheshin përsëri, se Shkodra ishte e Shqipërisë, se aty kishin varret e të parëve të tyre, pasi princi malazez hipur mbi kalin e bardhë, i kishte thënë se ti po ikën me nder dhe jo i mundur. Profesori, patjetër që i kishte lexuar ato para meje, por sikur donte t’i anashkalonte. Ndofta, te figura e Esatit, për veprimet karrieriste të tij, ka sa të duash vend për qortime, por kjo nuk do të thotë që të mohohet gjithçka qysh nga lindja. Pastaj, moderatorin e pyeti për Ahmet Zogun. Profesori nuk mohoi shumë nga vlerat e tij si burrë shteti, por shtoi se ai ka gabuar në periudha të caktuara, duke harruar prishjen përfundimtare me përkrahësit jugosllavë në vitin 1926 pas shtypjes së nxitur nga ata dhe që mori emrin “Kryengritja e Dukagjinit” apo duke e fajësuar atë me nënkuptim për traktatet e 27 nëntorit 1927 dhe atij të pas një viti me Italinë që pasoi me krijimin e Bankës Kombëtare, të Shoqërisë për Zhvillim Ekonomik etj. Po të shihet raporti i ambasadorit të asaj kohe të SHBA Herman Bernstein, drejtuar Sekretarit të Shtetit do të vësh re qëndrimin burrëror, të qartë dhe plotësisht në favor të Shqipërisë dhe pavarësisë së saj nga ana e Ahmet Zogut. Madje ai shkon më tej duke e cituar atë: “Unë kam në kabinetin e tashmë dy vetë, të cilët ishin kundërshtarët e mi, armiq të mi. I kam marrë në kabinetin tim, sepse besoj se ata mund të jenë të aftë t’i bëjnë shërbim të mirë shtetit. Po përpiqem me gjithçka që kam të bëj të pamundurën, që të shfrytëzoj të gjitha forcat më të mira të aftësisë njerëzore në të mirë të shtetit”. A nuk të kujton ky gjest i rrallë atë që në përshkrimin e Patrik Ravinjanit, bëri Napoleoni me dy ministrat e tij, respektivisht ministrin e brendshëm, Fushenë dhe të jashtëm, Talejranin,

që ishin kundërshtarët e betuar të tij? Duke e quajtur mbretin vizionar të zgjuar, ambasadori shton fjalët që ai i tha: “Propozimi i Brianit për një formacion të një bashkimi shtetesh europiane, vështirë se mund të merret si çështje serioze. Për një kohë të gjatë kjo do të mbetet veçse një ëndërr, një ideal i largët, një gjest fisnik i Francës, për të impresionuar botën, sikur ajo po punon për paqen. Unë nuk besoj në seriozitetin e atij propozimi të bërë nga një vend, i cili është duke ndërtuar anije luftarake dhe duke i rritur forcat e armatosura, ndërkohë që i fton vendet europiane të bëjnë një Bashkim Federalist për të ruajtur paqen”. Dhe duke vazhduar më tej me fajet e mbretit, profesori u kujtua për eliminimin fizik të kundërshtarëve të tij, duke mos marrë parasysh sa pohon Sejfi Vllamasi që kishte marrë pjesë në atentatin që i bënë atje në Vjenë teksa dilte nga opera, i cili thotë se të gjithë ne politikanët shqiptarë të asaj kohe, atë mënyrë sjelljeje kishim me ata që i konsideronim kundërshtarë. Iku mbreti më 7 prill të 1939, po kush nga mbretërit e Evropës nuk iku, kur si Italia fashiste na sulmoi neve, ju turr Hitleri vendeve të tyre me armatën e tij? Po i burgosuri politik në kohën e monarkisë, shkrimtari Haki Stërmilli e keni lexuar se ç’thotë për të te libri i tij “Burgu”? I thashë të gjitha këto, jo se jam ndonjë simpatizant i monarkisë, por duke qenë ndjekës i të vërtetës historike, kam dyshimin se a do të mund të dalin ata që e shkruan dikur historinë, nga guacka e portretizimeve të dikurshme. Do kurajë dhe ndershmëri të madhe kjo. Por le të vazhdojmë me deklaratimet e profesorit, kur moderatorin e pyeti nëse Enver Hoxha ka vepruar ndonjëherë në dëm të interesave të Shqipërisë? Edhe Enver Hoxha, shqiptar ishte. Në historinë tonë patjetër që zë një vend të veçantë si në luftën nacional - çlirimtare, ku

(Vijon në faqen 11)

REPORTAZH

Gjete kujtimesh të Dritero Agollit në Kryezi të Pukës

Sefer Pasha

Qysh nga Ura e Bardhetit udhën e bëjmë në këmbë nëpër Luginën e lumit të Kryeziut. Mua më shoqëron biri i këtij fshati, intelektual Bilbil Dervishi. Do të shkojmë dhe tek kullat e atit të tij, Nuhiut. Trashgimtarët, përfshi dhe djalin e madh Shkelzenin, i cili banon në Amerikë po investojnë që banesa e të parëve pas rikostruksionit të kthehet në një vilë për turistët që kanë filluar të vijnë në Kryezi nga e gjithë bota. Kulla e qemotëshme është ndërtuar në krye të Arës së Epërme. Mbi të është Qafa e Benës, kurse përballë të mahnitë Kunorë Dardha.

Udhë në këmbë anës lumit që gurgullon e shpërdan tinguj çiftelie. Shoqëruesi, miku im Bilbil Dervishi nuk e pranon mendimin tim se Avni Rustemi e ka vizituar Kryeziun. E kam dëgjuar qysh fëmi më thotë ai. Por nuk ka asnjë dokument që ta vërtetojë atë që thuhet gojarisht se Avni Rustemi ka qenë në Kryezi. Unë përpiqem që t'i mbush mendjen. Kur isha në Gjirrokastër historjani Lefter Dilo e që ishte biograf i Avni Rustemit dhe kishte botuar disa libra për të më thoshte se deputeti i Lumës Avni Rustemi ka qenë dhe në Kryezi të Pukës. E kam besuar atë që më ka thënë Lefter Dilo në Gjirrokastër. Trimi Avni Rustemi ishte njeri erudit. Qe e pamundur që të mos e vizitonte Kryeziun e cila ishte vendlindja e Shtjefën Gjeçovit. Gjithsesi anës së lumit fantazoj. Natyrisht që Avni Rustemi është futur në luginën e Kryeziut që nga Ura e Bardhetit. Po përse e vizitoi Kryeziun? Cilat ishin interesat e tij politike? Nuk e nxjer dot mendimin mbi majën e Kunorë Dardhës. Në jug të vendit këndohet labërisht: /Djal i popullit o Avni!/.

E kështu çap pa çapi në udhën e asfaltuar për bukuri me bashkudhëtarin rrahim mendime. Me Moikom Zeqon patëm ardhur në Pukë dhe në Kryezi disa herë. Unë me aparat fotografik i kam berë shumë foto sidomos në udhëtimin e fundit kur ai u godit nga leucemia. Po për-gatis të botoj dhe një album me fotot magjepse. I thoja Moikomit siç më kishin thënë se Migjeni kishte shkuar në Kryezi. Moikom më kundërshtonte. Unë jam botues i Migjenit më thoshte ai. Jo! Migjeni nuk ka qenë kurrë në Kryezi. Ai ishte në siklet të madh për arsyet e njohura shëndetësore. Që Migjeni të vinte nga Puka në Kryezi në kushtet kur nuk kishte as rrugë dhe as mjete kjo ishte një skarifitë e madhe. Poeti i madh kombëtar ishte me turbekuloz. Ai edhe kur shkonte në restorant në Pukë i merrte pjatat dhe lugët me vete që të mos infektonte të tjerët. Prandaj është e paimagjueshme që Migjeni të merrte udhën nga Puka për në Kryezi e skajshëm. Këto mendime ja them dhe mikut tim, i cili më shoqëron në këtë udhëtim për në fshatin e tij të lindjes. Ai qesh dhe më tegon për një pukjan që ka humor të hollë. Ai në një rast u kishte thënë miqëve nga Kryeziu: - Pa shikoni se mos i gjeni ndonjë "RRANJË" dhe Migjeni të Kryezi! Humoristi e kishte fjalën se kryeziasit e reklamoni më shumë se ç'duhej fshatin e tyre. I veshin dhe ca merita që nuk i ka. E bëjnë Paris.

Në bllokun e shënimeve ku hedh ndnjë motiv më kujtohen qortimet e mikut tim poetit dhe studjuesit erudit Moikom Zeqos. Ai më thoshte mos thuaj Shtjefën Gjeçovi se emri i vërtetë është Mëhill Kostandin Gjeçi - Kryeziu. Kështu më porosiste Moikom ta shkruash kur përcjell materiale për këtë fenomen të Kryeziut të cilin e vranë serbët në Zym të Kosovës në vitin 1929. Ti Sefer nëpër libra thua të njëjtat gjëra. Zogjite e Kryeziut kanë mbjellë qershitë e Gjakovës nëpërmjet bërthamave që i marin me sqep. Por për Gjeçovin në Kryezi dhe sidomos në Janevë të Kosovës qarkullon mendimi se një libër i Gjeçovit dhe pikërisht ai me titull: - "Princi i Dibrave" gjendet në një familje në Kryezi. Libri është i shkruar me dorë nga Mëhill Kostandin Gjeçi - Kryeziu. Nëse do të gjendej ky libër do të ishte një ngjarje jo vetëm për Kryeziun, por për Akademinë e Shkencave të Shqipërisë dhe të Kosovës.

Rrugës për në Kryezi takojmë miq e udhëtar të panjohur. Flasin me ta. Përveç të tjerave u themi se e kemi makinën, por po lëvizim në këmbë për të hequr ca "dhjam" të tepërt. Unë në mënyrë të veçantë u tregoj malësorëve të Kryeziut se po mbledh disa fakte rreth vizitave që ka bërë dikur Dritero Agolli në Kryezi kur ai ishte gazetar i "Zërit të Popullit". Po shkruaj një libër për ato që më ka rrëfyer poeti dhe gazetari i njohur. Unë kam mbushur disa blloqe me shënime nga ato që më ka rrëfyer Dritero Agolli kur ai kishte qenë me shërbim nga gazeta në fshatin Kryezi. Driteroi më ka molloisur se ai tre ditë në Kryezi ka qenë mysafir tek Mark Dodë Alia. Dritero Agolli e shoqëronte mjeku Alfred Serreqi. E kisha intervistuar Dritero Agollin në shtëpinë e tij në Tiranë. Por kam biseduar më të edhe kur ai ishte deputet i Kuvendit të Shqipërisë. Me shumë emocion Dritero Agolli më ka treguar se atij i ka bërë një pritje të paharrueshme Mark Dodë Alia. Natyrisht që miqësia me Mark Dodë Alinë i hapi telashe gazetarit të "Zërit të Popullit" Dritero Agollit. Familja e Alisë kishte cene në biografi. Për këto e kritikuan Dritero Agollin në kolegjin e gazetës. Por publiciteti i njohur nuk që thyer. Ai kishte folur fjalët më të mira për familjen e nderuar

në Kryezi siç qe familja e Mark Dodë Alisë. Para se të vija në Kryezi unë i shfletova blloqet. Driteroi në sy të Sadijes më kishte thënë se se në odën e Mark Dodë Alisë atë dhe mjekun Alfred Serreqin i kishin pritur me të gjitha të mirat. Mish, raki, djath, byrek, fli e ëmbëlsira. Mark Dodë Alia kishte ftuar miq dhe të afërmit e Aliajve sipas zakonit. Kishte buçitur oda nga kënga dhe vallja. Vet Dritero Agolli kishte hequr valle. Në odë qenë treguar historira pa fund. Dritero Agolli në pije e sipër i kishin kërkuar që dhe ai të tregonte ndonjë ngjarje nga jeta e tij në jug të vendit. Dhe Agolli nuk kishte përtuar. Ja një nga tregimet e Driteroit të rrëfyer në odën e Mark Dodë Alisë. Unë u kishte thënë Dritero Agolli para se të vija në Kryezi isha në fshatin Gradec të Skraparit. Edhe aty i zoti i shtëpisë kishte shtruar një darkë dhe kishte ftuar miq e shok. Oda qe mbushur plot e përplot. Por në fshatin Gradec kishte një zakon të egër. Në fund të shtëpisë përdhese ishin me dhjetra hunj. Në çdo hu do të lidhej me litar dhije ai mik që do të dehej nga dollitë. Nuk pinte vetëm i zoti i shtëpisë. Ai mik që nuk do të dehej dhe do të shpëtonte pa u lidhur do të merte një dash si dhuratë. Qëllimi i asaj darke ishte që të dehej Dritero Agolli dhe ai si të gjithë të tjerët të lidhej me litar pas një huri. Filloj dollia me nga shtatë e me nga nëntë filxhan plot me raki. Filluan të dehen të gjithë ata që i kishte ftuar i zoti i shtëpisë sipas zakonit të Gradecit. Dhe i zoti i shtëpisë të dehurit i lidhte një e nga një në hunjtë në fund të odës ku qe shtruar darka. Kaloi mesi i natës. Dolën yjet në majën e Tomorrit. Dritero Agolli vazhonte të pinte raki pa e prishur terezinë. Ishte esëll. Më në fund i zoti i shtëpisë e mbyll darkën. Dritero Agolli që nuk u deh dhe që shpëtoj nga lidhja me litar në hu i thanë se në mëngjes do të merte për në Tiranë një dash që ishte pas derës.

Jemi larguar shumë nga Ura e Bardhetit. Anës kthesave të lumit të Kryeziut kemi folur për prjësas si Bajram Curri, Hasn Prishtina, Azem Galica e të tjerë që janë strehuar në Kryezi. Unë mendjen e kam tek kapitulli që do t'i shtohet librit kushtuar Dritero Agollit e që do ta botoj Mehmet Gëzhilli. Nuk do të shkoj tek trolli i Mark Dodë Alisë. E kam filmuar dhe fotografuar kohë më parë. Trashgimtari Tonin Alia, i cili është një biznesmen i suksesshëm kullën e të parëve të tij e ka përshtatur për një vilë historike. Ai ka studjuar pemën gjenealogjike të familjes Alia. Dhe Shtjefën Gjeçovi është i kësaj peme. Tonin Alia pemën gjenealogjike e ka reklamuar në sofën Pukjane. Për këtë është kam një ese në dorë.

Në një nga kafenetë e Kryeziut unë hedh në letër ato që më kanë thënë anës lumit të moshuarit e Kryeziut për poetin Dritero Agolli. Udhën nga erdhi gazetari, urat ku kaloi mbi lumin e Kryeziut, intervistat që mori për "Zërin e Popullit", cigaret që ndezi tek Qershitë e Gjeçovit, këngët që mbajti shënim, baladat, legjendat dhe vargje nga Eposi i Kreshnikëve: /Kur ka nis mali me dushkue//A ndal qyqja n'muran' t' vorrit të ri//Ka gjet' blinin të tan' degash tha/.

Vet Dritero Agolli ka treguar se atij malësorët e Kryeziut i kanë folur për engjejt e Kunorë Dardhës. Edhe kaprollet janë engjejt. Po të shikosh një kaprolle në Kunorë Dardhë dhe t'i vërshëllesh ajo ndalon dhe të sheh në sy. Prandaj në Kryezi të nëmin po të vrasësh një kaprolle. E kanë të shënjtë. Në Kunorë Dardhë ka disa "vende të mira". Po të shkelësh në to nuk të zë magjia e zezë, bëhen me fëmijë ato gra që nuk lindin, të shtohet bereqeti e nuk

dëgjon lajme të liga.

Në shtëpinë e tij Dritero Agolli në Tiranë më pati treguar një ngjarje të cilën e kishte qemtuar në Kryezi, por që kishte ndodhur në një fshat tjetër emrin e të cilit nuk ka ja kishin treguar. Një bari delesh që qe ngritur herët për të nxjer delet në kullotë kishte dëgjuar në një kasolle të braktisur tek po qante një foshnje. Bariu qe futur në kasolle. E kishte mbështjellë foshnjen me fanellën e leshit dhe qe nisur për në maternitetin më të afërt. Foshnjes gjatë rrugës i jepte pika qumështi. Për fat fëmija shpëton në maternitet. Por gazetari Dritero Agolli i kishte lënë mbresë të veçantë se në mëngjes në kafenenë përball maternitetit nuk zihet në gojë "kopili" e të tjera. Në kafene diskutohet heroizmi i bariut që me foshnjen ilegale kapërxeu malin dhe e shpëtoi atë. Kjo kishte ndodhur në socializëm.

Shënimet e Dritero Agollit janë të shumta për Kryeziun. Si nuk po i mbledh dot të gjitha tregimet e Kryeziut kishte thënë në sofrën e Mark Dodë Alisë kishte thënë poeti. Po më zë dimri. Dhe të zotët e shtëpisë i kishin rrëfyer për një gjahtar nga Kryeziu. Ai gjuante nëpër guvat e lumit. Ishte pranverë. Gjahtari e kishte filluar gjuetinë guvë më guvë qysh aty ku fillonin burimet e Kunorë Dardhës. Çdo ditë që gjuante lumi fshihej nëpër zall. Dhe gjahtari mezi i zinte burimet që shfaqeshin befasisht. Por një ditë duke gjuajtur ndjeu se që nga lart po vinte me uturimë uji i turbullt. Gjahtari çuditet. Në majën e Kunorë Dardhës kishte rënë bora e parë. Dhe burimet e thara qenë mbushur e kështu lumi i Kryeziut kishte shkuar në shtratin e tij. Bobo kishte bërë treg gjahtari. Më paska zënë dimri.

Në tregimet e Dritero Agollit zinte vend dhe poema "Dhjetë sy". I kushtohet komandantit Bardhok Jakut nga Puka. Agolli kishte shfletuar faqen e ditarit të kufitarit: - "Dje dëborë e bjeshkës gëlltiti pesë kufitar, që ishin nisur të zinin Qafën e Ali Çelës, ku mund të kalonte armiku". Ishin bandat e Udb-së. Ja si e mbyll poemën poeti për komandantin Bardhok Jakun dhe katër kufitarët që dhanë jetën/Këtu dëborë e maleve të lart//E flakur nga tufani i tërbuar//I mbylli dhjetë sy//Të zezë//Të kaltër//I mbylli dhjetë sy të dashuruar/.

Për t'i dhënë dorën e fundit reportazhit më duhet të takoj dhe Tonin Alinë. Mora vesh se kishte qenë në veprimtarinë kushtuar "Sofrës Pukjane". Më duhet dhe ndnjë motiv tjetër për Dritero Agollin. Por kam dhe një merak. Doja ta pyesja për mikun e tij Hashim Thaçin. Thuhet se është nga Thaçët e Pukës. Në Zym të Kosovës Tonin Alia na mundësoi të bënim disa foto me Kaomandantin e Uçk-së Hashim Thaçin. Kur të kthehem në Tiranë do t'i kopsis ato që nuk i gjeta vola dot në Kryezi.

Gjithashtu me Bilbil Dervishin më duhet të shkoj dhe tek kullat e të parëve të tij. Mbase në librin që kam nëpër duar për Dritero Agollin do të shtoj ndonjë xhevair. Ati i mikut tim u mësonte fëmijëve të gjitha veglat muzikore dhe këngët e Kryeziut. Hallet në familje mundëshin me melodi dhe me këngë e humor. Ne në Mallakstër themi "Me këngë e të qeshur, të zezat përqeshur".

Npër luginën e Kryeziut shoh që vijnë makina me emigrant. U emocinova. Dhe mu kujtua një histori me ushtarët e Odiseut. Ushtarëve të Odiseut u dhanë një ilaç magjik që quhej lotus. Po ta pije këtë ilaç të rrallë e harroje atdhenë. Por ushtarët e Odiseut nuk e pinë ilaçin. Dhe nuk e harruan atdheun. U kthyen në Itakë. Kështu do të ndodh dhe me shqiponjat e Kryeziut. Kurrë nuk do ta harrojnë Kryeziun dhe Pukën.

LIBRI

Kriteri shkencor kronologjik, i ndjekur nga autori Mihallaq Konda i ka dhënë librit vërtetësi dhe besueshmëri

Vlerat dhe dukuritë e reja të historikut të Brigadës së IV S

• *Mihallaq Konda si historian i përgatitur dhe me përvojë, si publicist i mirënjohur dhe i apasionuar për historinë ushtarake ka zbatuar gjatë hartimit të historikut kritere shkencore për një vepër të tillë.*

Ai për një kohë të gjatë ka shfrytëzuar dokumenta në arkivat dhe muzetë e vendit, si dhe burime bibliografike të shtypit të përditshëm që pasqyronin rrugën luftarake të Br. IV S

Prof. Asoc. Dr. Bernard Zotaj

Në kuadrin e 80 vjetorit të krijimit të një prej njësisë më të hershme të LANÇ-it, Br. IV S, kemi nderin dhe privilegjin që si historianë ushtarak të sjellim disa nga vlerat dhe dukuritë e reja të historikut të këtij formacioni luftarak. Për një periudhë mbi 20 vjeçarë histori-ani ushtarak Mihallaq Konda, ka arritur të kurorëzohet me sukses misionin e tij për bërjen e "Historikut të Brigadës IV Sulmuese", të ndihmuar nga një grup kuadrosh drejtues të brigadës.

Historiku i Br. IV. S nuk mundi të shohë dritën e botimit si historikët e Br. I, V, VI S para viteve 1990, por kjo u bë e mundur me kujdesin e Familjeve Konda dhe Trebicka në vitin 1998. Për vet kohën dhe kushtet në të cilat u publikua historiku ishte një arritje.

Luftëtarët e brigadës që ishin ende në jetë, partizanë dhe kuadro, e vlerësuan botimin, si një përpjekje e mundit të luftëtarëve që në një periudhë kohe kaluan në male e shtigje, në aksione luftarake, në rrugën e gjatë të lirisë dhe të çlirimit të vendit dhe së bashku bënë të mundur hartimin e historisë së brigadës të tyre luftarake.

Mihallaq Konda si historian i përgatitur dhe me përvojë, si publicist i mirënjohur dhe i apasionuar për historinë ushtarake ka zbatuar gjatë hartimit të historikut kritere shkencore për një vepër të tillë. Ai për një kohë të gjatë ka shfrytëzuar dokumenta në arkivat dhe muzetë e vendit, si dhe burime bibliografike të shtypit të përditshëm që pasqyronin rrugën luftarake të Br. IV S.

Vlera e librit qëndron në kriterin bazë që ka ndjekur autori, i cili është kriteri shkencor kronologjik, duke i dhënë gjithë librit vërtetësi dhe besueshmëri. Nëpërmjet kësaj vlere autori në realizimin e misionit është mbështetur dhe ballafaquar me një dokumentacion arkivor, kryesisht shqiptar, me fonde nga arkivat shqiptare dhe nga muzetë e vendit.

Ai, si një hulumtues i thellë i dokumentave, plotësoi me përsosmëri të gjithë rrugëtimin e brigadës duke shfrytëzuar çdo detja të tyre, dhe vendosi kritere shkencore edhe për kujtimet e luftëtarëve, që sipas kritereve të njohura të historiografisë, në mungesë të dokumentave, marrin vlerën e burimeve parësore.

Historiku i shkruar prej historianit ushtarak Mihallaq Konda u shkrua me zemër e pastërti, u shkrua me shpirtin e luftëtarit, u hartua me pasion së bashku me kolegët e tij. Shkrimi i historisë së brigadës, të biografisë së saj, i dha përjetimin e gëzimeve dhe emocioneve të rrugës historike, të vështirësive të njëpasnjëshme dhe të shumëllojshme në luftë, por dhe në këtë mision e në këtë proces të veçantë të saj.

Historiku pasqyron me vërtetësi rrugën e lavdishme të Brigadës IV Sulmuese, të njerit prej formacioneve më

të shquar të UNÇSH, pasi në radhet e kësaj njësie ishin grumbulluar luftëtarë me përvojë dhe të shkolluar, të rinj dhe të reja që kishin kryer aksione të guximshme në njësitet guerile, në çetat dhe batalionet partizane, patriotë dhe luftëtarë të vjetër që ishin ndër të njohurit në Qarkun e Korçës, por dhe në Shqipëri për vlerat e tyre. Në historik pasqyrohet me vërtetësi roli i PKSH dhe komandantit të Luftës Enver Hoxha, për organizimin, përgatitjen luftarake, për betejat dhe shfaqjen e vlerave morale të kësaj brigade. Në të gjithë rrugëtimin e saj luftarak prej më se 6.000 km, luftëtarët e brigadës shfaqen me një dukuri të re, atë të vlerave morale dhe luftarake. Populli i Qarkut të Korçës me të drejtë e ndjenin veten krenar për kontributin e shquar të dhënë nga luftëtarët e kuadrot e Br. IV S në çlirimin e Shqipërisë nga pushtuesit e huaj fashisto-nazist dhe tradhëtarët e vendit.

Historiku pasqyron jo vetëm dukuri të veprimeve luftarake, por paraqet dhe aspekte të tjera të jetës dhe veprimtarisë së brigadës, paraqet sakrificat dhe heroizmin kolektiv dhe aktin heroik të rënies së luftëtarëve të saj, pasqyron motivet atdhetare dhe ndjenjat liridashëse me të cilat ishin frymëzuar luftëtarët. Në të pasqyrohet në mënyrë të dukshme dashuria dhe lidhjet e partizanëve me popullin, ku ishin bazat dhe streha e tyre në luftë.

Historiku i ri i kësaj njësie sulmuese e sheh dritën e botimit në një kohë prej 80 vitesh, por që kur e lexon të duken se luftimet dhe partizanët janë të paranishëm. Edhe pse në këto vite të demokracisë është hedhur baltë e llucë, botime të tilla me një vlerë të re, i sjellin shoqërisë vlera për të cilat populli dhe rinia ka nevojë për botime të tilla.

Janë përpjekur forca të caktuara që Lëvizjen dhe Luftën Antifashiste Nacional-çlirimtare, pjesë e së cilës ka qenë dhe

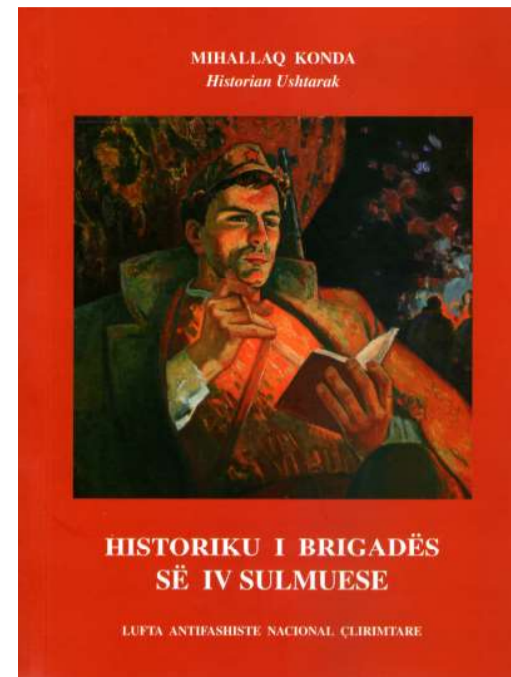
Br. IV S, ta paraqesin këtë luftë jo atdhetare, por luftë civile, duke mohuar rolin çlirimtar të vendin nga pushtuesit dhe tradhëtarët. LANÇ-i shtroi rrugën e çlirimit të Shqipërisë dhe finalizoi misionin historik, rreshtimin e Shqipërisë në krah të Koalicionit të madh Antifashist të përbërë nga Anglia – BRSS - SHBA; duke zënë një vend nderi në rezistencën europiane për nga përmasat, intensiteti, arritjet dhe shkalla e angazhimit të forcave fashisto naziste në raport me numrin e popullsisë së vendit, dhe se kjo luftë përbën kapitullin më të ndritur në historinë e Shqipërisë, që nga lashtësia në kohët moderne.

Vlera e librit qëndron në misionin për evidentimin dhe publikimin në mënyrë sa më të plotë, të dokumentuar të organizimit, të luftimeve, të ndjekjes së situatave luftarake, të përgjegjësisë të çdo partizani për të kryer sa më mirë detyrën karshi familjes dhe Atdheut.

Librit i shtohet vlera sepse ka prurë disa prej figurave e personaliteteve kryesore drejtuese të Br. IV S. Këta ishin luftëtarë që u mbështetën nga qindra partizanë shqiptarë, të cilët u organizuan, u përgatitën në betejat dhe luftuan me pathos të madh duke hedhur dhe bazat e krijimit, të organizimit, të zhvillimit e të përmirësimit të Ushtrisë Popullore.

Në këtë libër autori ka arritur të evidentojë dhe të ndriçojë qartë veçoritë dalluese organizative ushtarake tipike, duke bërë dallim nga aksioni në betejë në çdo etapë të zhvillimit të luftës. Ai ka përdorur metodën e krahasimit dhe gjuhën e shifrave të dokumentuara, brenda hapësirës dhe të mundësive të materialit dhe dokumentacionit përkatës.

Autori gjatë zhvillimit të çështjeve ka përdorur metodën kronologjike, kjo e gërshetuar brenda kapitujve me probleme të aspekteve të veçanta, duke i gjykuar si më të mundshmet. Në libër vijnë partizanë dhe dëshmorë të cilët

dëshmojnë për një rrugë luftarake dhe për një histori suksesesh.

Vlerën e këtij botimi unë e shoh edhe në një aspekt tjetër. Në vitet '80, Akademia e Shkencave dhe Akademia Ushtarake ndërmoren botimin e historive të qarqeve për periudhën e LANÇ-it dhe të brigadave të UNÇSH. Në këtë proces u bënë disa botime dhe një numër hapash të tjerë në këtë të drejtë. Në vitet '90, mjerisht, ky proces ngriu. Libri që u promovua më 21 dhjetor 2023 shkrin këtë akull për Br. IV S. Qoftë i lavdërueshëm dhe frymëzues ky veprim! I lumtë nismëtarëve të botimit, familjes Trebicka dhe Konda, familjarët e të cilëve kanë qenë pjesëtarë aktivë të këtij formacioni luftarak. Qoftë ky libër me këmbë të mbarë dhe hap të sigurtë në rrugën për botime të tjera historike me temë të LANÇ-it që vazhdojnë të jenë të ngrirë ose në gjysmë të rrugës!

Ky historik është një muze i hapur i rrugëtimin të një formacioni luftarak që ka lënë gjurmë në historinë e ushtrisë shqiptare. E them këtë, pasi aty ku shkeli dhe luftoi ky formacion la gjurmë të heroizmit masiv dhe historia është dëshmitare e përpjekjeve dhe të sakrificave të kaluara në luftë nga partizanët, bij të popullit shqiptar.

Së fundi, po jo për nga rëndësia, falënderoj familjen Konda dhe Trebicka, por në mënyrë të veçantë zj. Vjollca Trebicka e cila me një përkushtim dhe admirim të veçantë donte ta realizonte dhe realizoi një dëshirë të babait për të parë dritën e botimit në një format të ri dhe të kohës. Në këtë rrugëtimin pashë përpjekjet e bëra nga të parët dhe baballarët tanë, por dhe vazhdimin e stafetës nga bijtë e tyre. Unë pashë se gjatë përgatitjes së këtij libri, Vjollca, bija e Mihallaq Kondës e ka ndjekur hap pas hapi duke u bërë një këshilltare e rregullt dhe e kohës në mendime dhe në gjykime. Respekte për përkushtimin Tuaj e nderura zj. Vjollca dhe lutem që rrugën Tuaj ta ndjekin dhe bijtë e tjerë të partizanëve dhe luftëtarëve që në vitin e 80 vjetorit të çlirimit të Atdheut të kemi prurje sa më të shumta.

Për të gjitha këto vlera që theksova, libri është një botim i arrirë dhe i kompletuar edhe për studim në akademitë tona ushtarake, por dhe për studiues të tjerë të historisë.

OPINION

Nga Bashkim Hisari

PËR KOSOVËN, VITI 2024, VITI SHPRESAVE MË TË MËDHA

sfidat kryesore, ka pasur pengesa në sundimin e drejtësisë, ligjit, në luftimin e krimit, korrupsionit, nepotizmit. Ndërkaq, problemet në sistemin e arsimit, në sektorin e shëndetësisë si dhe inflacioni i lartë, papunësia dhe varfëria në rritje bashkë me pasojat e pandemisë Covid-19 dhe frika që ajo ka shkaktuar për jetën e njerëzve, kriza globale ekonomike, energjetike, agresioni rus ndaj Ukrainës, bombardimet e vrasjet brutale dhe shkatrrimet në lufën e Izraelit me Hamas që po e rrezikojnë paqen, seriozisht po i brengosin dhe shqetësojnë qytetarët e Kosovës.

Edhe pse Kosova në këtë vit ishte më mirë se në vitin e kaluar, munguan përpjekjet serioze për të demonstruar qartë dhe me zë të lartë vendosmërinë për forcimin e sundimit të ligjit, demokracizimit të shoqërisë dhe institucioneve, pluralizmit politik, respektimit të drejtave të njeriut dhe pakicave kombëtare si garantues i paqes dhe sigurisë në mbarë rajonin.

Megjithë faktin se partnerët strategjik qëndrojnë fuqishëm prapa Republikës së Kosovës, në vitin që e lam pas nuk ka pasur njohje të reja, përkundrazi, disa shtete kanë tërhequr vendimet e mëhershme për njohje që është rezultati i kampanjës së Serbisë nëpërmjet të cilës synon t'ia pengon Kosovës subjektivitetin ndërkombëtar. Në anën tjetër, mungesa e një uniteti ndërpartiak qoftë në tema të vogëla apo të mëdha, ka bërë që Kosova të dalë joseriozë ndaj partnerëve strategjik. Të gjitha këto dëmtuanë idealet dhe vizionin e qytetarëve të Kosovës, për ç'arsye, shumë qytetarë u larguan nga Kosova për të siguruar vende të punës dhe një jetë më të mirë jashtë vendit.

Çështjet që mbetën të hapura dhe pa përgjigje si dialogu mes Kosovës dhe Serbisë i lehtësuar nga BE, me

ndihmën e Shteteve të Bashkuara të Amerikës, obligimi për themelimin pa vonesë dhe pa kushte të Asociacionit të komunave me shumicë serbe, detyrimet për zbatimin e Planit franko-gjerman për normalizimin e marrëdhënieve mes Kosovës dhe Serbisë, njohja e pavarësisë së Kosovës, antarësimi i saj në Organizatën e Kombeve të Bashkuara, në BE, zbardhja e fatit të pagjeturve dhe çdo krimi të kryer në Kosovë, edhe në vitin 2024, do vazhdojnë të jenë në qendër të vëmendjes jo vetëm të qytetarëve në Kosovë.

Në zgjedhjet e parakohshme më 17 dhjetor, Lista e Partisë Përparimtare Serbe "Aleksandar Vuçiq - Serbia nuk guxon të ndalet", fitoi 46.6 për qind të votave që nënkupton 129 ulëse në Parlamentin serb. Andaj nuk duhet pritur që me fitoren e Vuçiqit, Serbia në vitin e ardhshëm të ndryshoj kursin politik të saj karshi Kosovës.

Pala serbe do angazhohet të ngadalsoj procesin e dialogut me opstrukcione duke u kufizuar vetëm në shtyrjen e përbaljes me realitetin. Presidenti serb Aleksandar Vuçiq i cili dominon në politikën serbe tani më shumë se 11 vjetë, fillimisht si kryeministër dhe më vonë si president, mban tërë pushtetin në duart e tij, është populist dhe minimizon normat demokratike.

Duke ndar njerëzit, në të përshtatshëm dhe të papërshtatshëm në shtetin e tij, nuk dihet kush është polic e kush kriminel. I ndikuar nga ultra-nacionalizmi serb sidomos nga Partia Radikale e ekstremit të djathtë të Vojislav Sheshe-lit i cili nga Gjykata e Hagës u dënua me dhjetë vjet burgim për krime lufte, Vuçiq, duke synuar me marrë tokë nga vendet fqinjë përfshirë tërë Kosovën, ëndërron krijimin e Serbisë së Madhe. Ai ka marrë pushtetin dhe ka vendosur një diktaturë që është e ngjashme me

sistemet e bazuara në ideologjitë nacionaliste-fashiste. Nuk është për tu habitur, mbase në vitin 1998, kriminelin serb Slobodan Millosheviç e emëroi Vuçiqin si ministër të informacionit. Në qeveri, ai ishte përgjegjës për zbatimin e disa prej ligjeve më kufizuese të lirisë së fjalës. Disa ditë pas masakrës së Srebrenicës, në korrik të vitit 1995, kur forcat serbe në Bosnje vranë mbi 8.000 burra dhe djemë myslimanë boshnjakë, pat deklaruar: "Nëse Ju vrisni një serb, ne do të vrasim 100 muslimanë."

Politika e Vuçiqit po determinohet me rritjen e nacionalizmit, shovinizmit, klerikalizimin shtetëror, shkëlqjen e të drejtave dhe lirive themelore, të shprehjes së mendimit politik pa frikë nga pasojat, e të ngjashme që u dëshmuar edhe në zgjedhjet e fundit. Zgjedhjet i fitoi me manipulime e blerje të votave dhe me votues fantom.

Tolerimi i ekcesive gjithnjë e më të shpeshta të grupeve neofashiste të afërta me pushtetin e Vuçiqit, mohimi i antifashizmit dhe vlerat e tij, rehabilitimi dhe glorifikimi i kriminelëve të dënuar për krime lufte, bashkëpunëtorëve të nazistëve nga Lufta e Dytë Botërore dhe ata nga luftërat e viteve të 90-ta, si dhe përfshirja e ideologjive të tyre fashiste në strukturat e politikës shtetërore - tregojnë se shoqëria serbe po zhytet plotësisht në popullizëm gjithnjë e më agresiv - që është vetëm një emër tjetër për nazi-fashizmin modern.

Pavarësisht nga faktet, historia, provat shkencore dhe analizat racionale që janë në favor të shqiptarëve dhe Kosovës, vështirë se mund të jemi optimist që në vitin 2024 do të tejkalohen problemet, zbatohen marrëveshjet, dhe arrihet një kompromis që do rezultoj me një marrëveshje finale për normalizim të raporteve përfshirë edhe njohjen reciprok.

80 VJETORI - Konferenca e Bujanit gurthemel i shtetësisë së Kosovës

(Vijon në faqen 6)

varësisë partiake, vepruan si një pol i tretë midis Partisë Komuniste Jugosllave dhe Partisë Komuniste të Shqipërisë. Pjesëmarrësit ishin kryesisht shqiptarë, ku disa prej tyre ishin formuar si quadro dhe si komunistë në Shqipëri. Ata që ishin shtetas të Shqipërisë nuk i pyetën organet drejtuese të PKSh-së nëse duhet të mbahet apo jo kjo konferencë dhe çfarë duhet të thuhet në të. Po ashtu, edhe komunistët shqiptarë të Kosovës me shtetësi jugosllave, nuk u morën leje organeve drejtuese të PKJ-së nëse duhej mbajtur kjo konferencë dhe çfarë duhej vendosur aty. Pra, për organizimin dhe vendimet që u morën në Konferencë, pjesëmarrësit vepruan si një parlament me përfaqësues të zgjedhur nga zonat veriore të Shqipërisë, pa një udhëheqje të qartë partiake ose shtetërore, duke vepruar në kohën e duhur për Kosovën, duke u formuar de fakto dhe de juro qeveria dhe parlamenti i parë në Kosovë. Me një filozofi të veten politike në rrugën e saj evropiane Kosova do të riafirmonte vlerat e saj tradicionale që përcaktojnë orientimin politik afatgjatë. Një nga këto vlera është përcaktimi i vijës antifashiste, e cila u bë në kohën dhe në momentin e duhur. Aq sa ishte e vështirë dhe e ndërlikuar Lufta e Dytë Botërore në Kosovë kundër armikut, aq më e madhe është merita e lavdia e atyre që u hodhën në luftë dhe e organizuan rezistencën e saj. Njëri nga bartësit kryesor të këtyre ideve në Bujan dhe nismëtar i orëve të para të punës konkrete ishte mësuesi nga Gjakova, Fadil Hoxha, komunist me bindje, më vonë një nga udhëheqësit kryesorë të Kosovës dhe një nga udhëheqësit më të lartë të Jugosllavisë Federative.

Veprimtaria e Fadil Hoxhës, duke filluar prej Konferencës së Bujanit e deri në mbarim të angazhimit politik të tij në Kryesinë e ish-Federatës Jugosllave më 1984 dhe duke përfunduar veprimtarinë e tij në Shoqatën e Veteranëve të LNÇK-së deri në vitin e vdekjes, përkatësisht më 2001, ishte e dendur. Fadil Hoxha ishte njeriu, luftëtari, komandanti, politikani dhe burrshtetasi, i cili me punën, përkushtimin

dhe veprën e tij jetësore i dha vulë një periudhe historike për më shumë se 50 vjet, por që me vlerat e saj tejkalon suazat kosovare dhe ato kombëtare. Për këtë dëshmon Jan Merret, ushtarak i misionit anglez i dërguar në Shqipëri gjatë Luftës së Dytë Botërore, në kujtimet e tij, ku do të shprehej: "Fadil Hoxha ka qenë një udhëheqës i respektuar i luftës në Kosovë". Është pa dyshim një nga figurat e rëndësishme shqiptare të shek. XX. Ai në veçanti u angazhua dhe e ndihmoi me bindje të plotë procesin e shkollimit e të perfeksionimit të kadrove të të gjitha profileve, aq shumë të nevojshme për Kosovën, për fatet dhe për ardhmërinë e saj, duke jetësuar së bashku me bashkëpunëtorët dhe bashkëmendimtarët e tij devizën "Nga Abetarja deri tek Universiteti dhe Akademia e Shkencave dhe e Arteve të Kosovës".

Në saje të luftës që bënë shqiptarët e vendit tonë, shqiptarët e Kosovës nuk e pësuan fatin e vëllezërve që u dëbuan me forcën e armëve nga serbët në vitet 70 të shek. XIX nga zonat e Sanxhakut të Nishit dhe të popullit çam në Greqi. Pastaj shpërngulja e më se 10 milionë gjermanëve nga Shelzia, Krakovia dhe e folldoçerëve nga Vojvodina. Do të mbetjet i madh ndikimi dhe orientimi i Konferencës së Bujanit për shqiptarët në periudhat e përfundimit dhe pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, por edhe në vitet që do të pasonin në proceset në të cilat do të kalonte Kosova, ku nuk mund të flitej për të drejtat e shqiptarëve në Jugosllavi, e të mos u referoheshin vendimeve të Bujanit. Kështu ajo do të bëhej busulla, ku udhëheqja shqiptare, në periudhat e ndryshme historike, pas luftës globale, në sferën politike, në momentet e transformimeve kualitative të situatave në Jugosllavi, do ta përdorte në dobi të efikasitetit, që gjithnjë dhe më tepër, fryma e kësaj Konferencë, të jetë aktive dhe e angazhuar në zgjidhjen e çështjeve të shoqërisë shqiptare, që viset shqiptare në Jugosllavi, sikurse subjektet e tjera të federatës, të merrnin përgjegjësitë e tyre, në mënyrë që vetëqeverisja, t'ua siguronte shqiptarëve të drejtat e tyre të pakontestueshme, që do t'i kërkonin në vitet 1968, 1981, 1989-1992, 1998-99 deri me shpalljen e pavarësisë së Kosovës më 17 shkurt 2008.

HISTORIA

Brigada që përshkoi deri 1500 km rruge e la gjatë luftimeve 208 bijë e bija nënash si lapidarë të pëjetshëm

80-VJETORI, Brigada e 6-të Sulmuese i shkaktoi armikut 3500 të vrarë dhe rreth 5000 të plagosur

Në fillim të vitit 1944, Lufta Nacional-lçirimitare mori permasa te medha. Përballë Operacionit armik të Dimrit ishte e nevojshme të shtohet edhe forca goditese e paartizanëve kunder armikut. Ne keto kushte midis formacioneve te tjera, me 26 Janar 1944, u formua Brigada e 6-të Sulmuese, ne qytetin e njohur per tradita kulturore e atdhetare te Permetit. Në Brigade u rreshtuan kuadro e partizane të sprovuar ne luftime te meparshme dhe formacione ekzistuese si: batalioni "Hasim Zeneli", "Abaz Shehu", "Naim Frasheri" etj, me nje efektiv prej 912 luftetaresh. Komandant i saj u emerua atdhetari i shquar Tahir Kadare, komisar Mustafa Matohiti, Zv/Komandant Jaho Gjoliku dhe Zv/Komisar Haki Toska. Si dhe ne batalione e kompani u emeruan kuadro te sprovuar.

Karakteristike eshte se kjo Brigade ne formim e siper, u ballafaqua me luftime, sepse u godit nga gjermanet ne tre drejtime nga Janina, Berati dhe Gjirokastra, sulmi u shoqerua me farsimin e lumit Vjosa, duke perdorur gomone e mjete te rastit. Nderkohe komanda e Brigades mori masat e domosdoshme, duke zene pozita te rendesishme, per te mos u futur ne gracken e armikut, si forcat e vete

brigades, ashtu edhe populli i Permetit. Batalioni "Hasim Zeneli" u hap ne rajonin Kutal – Kosine, ai "Abaz Shehu" ne pjerresit e Dhembelit permby Permet, batalioni "Naim Frasheri" ne malin e Bardhe – Petran, kurse ai i "Baba Abaz" ne Kuqar. Sulmit të partizanëve ju paraprinë masat e marra, ndërkohë që dallohej vetmohimi i efektivit të Brigades. Pas njezetekater ore luftimesh gjermanet u thyen, duke pesuar humbje te medha ne njezet dhe teknike. Kurse nga

ana jone nuk pati asnje demtim. Kjo, jo vetem rriti moralin e partizaneve, por dhe terheqjen vullnetarisht ne Brigade te 40 vajzave e djemve te tjere. Armiku i acaruar nga cka pesoi ne ato luftime, filloi masakrat ne drejtim te qytetit duke djegur edhe disa shtepi. Ishte koha e operacionit Gjerman te Dimrit. Prandaj forcat e Brigades u angazhuan menjehere ne luftime, kunder tyre, si ne krahinen e Permetit e ne rrafshnalten e Zagorise, deri edhe Luginen e Vjoses ,

sepse ne keto zona ata kishin perqendruar forcat e mbeshtetjes, per njësitet kryesore Gjermane qe vinin, nga Konica ne drejtim Permet – Berat. Me tej me 29 Mars 1944, Brigades i erdhi urdheri nga lart dhe me nje batalion sulmoi Patosin e kryesisht Kalane e Margelliçit ku ishin te dislokuara rreth 2000 forca gjermano – balliste. Ne mengjez pa u gdhire per rreth nje ore rrethuam dhe morem kalane, duke kapur shume armatim e materjale trofe, si edhe rober. Ne kete luftim na ngelen te vrare "Heronjte e Popullit", komisar i Brigades , Mustafa Matohiti; Zv/Komandant Batalioni Meleq Gostinshiti, komisar i kompanise Lefter Talo. Gjate operacionit te Qershorit Brigada e 6-te ne bashkeveprim me Brigaden e 12 kreu detyra dhe luftime ne zonen e Delvines, Sarandes, Borshit, Kuçit, Bolenes, Mavroves, Mazharit e Gumenices e ne pergjithesi gjate Lumit te Vlores etj, ku ishin te perqendruara forcat me te shumta te armikut dhe me qe ato ishin te tilla, na erdhi urdheri qe ne veprimet te mos i kryenim kompakte, por me te shperndara e ne grupe te vogla, sa me te manovrueshme, per ta goditur armikun ne befasi e ne shume pika.

Ne muajin korrik, brigada mori urdher te marshonte drejt Shqipërisë se Mesme. Ne Salari prane Dukajt shpartalluam nje bande mercenaresh, ku na u vra Heroi i Popullit Mitro Xhani nga Piqerrasi qe bente pjese ne Batalionin "Zaho Koka". Me tej ne muajin gusht, vazhduam marshimin ne drejtim te Kercyres e Skraparit, ku u inkuadrua ne perberje te Divizionit te Dyte, duke goditur autokollonat gjermane ne Labiot, ku u vra edhe Zv/Komandanti i Batalionit Balil Peçi. Ne vazhdim kaluam ne zonen Martanesh - Mat – Puke, te cilen pas luftimesh te aspra dhe e çliruam. Pastaj vazhduam marshimin ne drejtimin Iballe – Dukagjin te Malesise se Madhe dhe nje dite para çlirimit te Shkodres, brigades ju dha urdheri te kalonte kufirin, per ne Malin e Zi duke u angazhuar ne luftime gjate rruges Podgorice – Kolashin e ne zonen e Verushes deri ne Vishegrad. Keto luftime beheshin neper ngrica akulli e kushte atmosferike teper te vesh- tira e megjithate çliruam Kolosianin. Ne ato luftime ra heroikisht Zv/Komisar i kompanise Loni Jani dhe nje komisar kompanie, Muke Ilmi Topi dhe komandanti i kompanise Gjeli Gogo. Ndersa ne Drishtan te Vishegradit duke luftuar ne kushte teper te veshtira moti e terreni na u vra zv/komandanti i Batalionit "Baba Abaz" Lame Kamani.

Gjate gjithe luftimeve deri ne mbarim te luftes, kjo brigade i shkaktoi armikut humbje te renda, si 3500 te vrare, rreth 5000 te plagosur, 1957 rober si dhe iu kapi 400 mitraloze, 100 makina e tanke e shume teknike tjeter. Përshkoi deri 1500 km rruge e la gjatë luftimeve 208 bije e bija nënash si lapidarë te perjetshëm ne nderim te kombit. Brigades i eshte akorduar titulli i larte "Hero i Popullit" si dhe 10 heronj, midis tyre dy te gjalle. Shembull i asaj brigade do te ngelet per jete, simbol per sot e brezat e ardhshem si histori e shkruar me gjak.

RISHKRIMI I HISTORISË TI SHËRBEJË BASHKIMIT DHE JO PËRÇARJES SË SHQIPTARËVE

(Vijon nga faqja 7)

ishte udhëheqësi kryesor, ashtu dhe në periudhën e quajtur të ndërtimit të socializmit. Pluset e minuset e tij, tashmë janë të njohura. Por të qëndrojmë te pyetja që ju bë profesorit, të cilës ju përgjigj prerë: Asnjëherë! Pra Enver Hoxha kurrë nuk i paska dëmtuar interesat e vendit dhe popullit tonë. Tani t'i marrim me radhë: A nuk ishte ai që iu nënshtrua diktatit të emisarëve jugosllavë, dhe denoncoi traktatin e Mukjes, duke sjellë kështu përçajen e madhe? A nuk ishte ai që shpartalloi fraksionin e Vlorës vetëm pse ata donin të mos varehim nga jugosllavët dhe kërkonin Shqipërinë e bashkuar? A nuk ishte ai që shpalli në Berat se unë veproja sipas porosive të Miladinit dhe se qenia ime në krye të partisë u bë formale? A nuk ishte ai që mohoi gjithë ndihmën e aleatëve perëndimorë gjatë luftës dhe përzuri misionet e tyre diplomatike nga Shqipëria? A nuk ishte ai që në mbledhjen e Byrosë tha se tani e tutje, popullit duhet t'ja bëjmë të qartë se Sekretar i Përgjithshëm nuk jam unë, por mareshalli (Tito)? A nuk ishte ai që i kërkonte J. B. Titos se ne kemi vendosur që Shqipëria të bëhet Republikë e shtatë e Jugosllavisë, por na sugjeroni mënyrën sesi do ta realizojmë ligjërisht? A nuk ishte ai që asnjëherë nuk e ngriti aso kohe problemin e Kosovës, ndërkohë që këtu e mbushi vendin me portretet e Tito shpëtimtarit dhe buçisnin rrugët nga himnet kushtuar atij? Po sa djem kosovarë që ikën nga skëterra tististe dhe erdhën në tokën amë, u burgosën, internuan dhe pushkatuan më pas me dyshimin se janë agjentë. Po prerja e marrëdhënies deri ekonomike me Rusinë pse ata kishin teorinë e bashkekzistencës paqësore apo me Kinën, se kishin prituri H. Kisingerin dhe Presidentin Nikson apo kishin teorinë e ri botëve, a nuk i solli dëm të madh interesave të Shqipërisë që u varfërua deri sa e mbajti shpirtin me tallona? Tani del ndonjë zë që pretendon se Enveri ishte për hapjen e vendit drejt Perëndimit. Këtë mund ta besojnë vetëm naivët, nostalgjikët dhe brezat e pas nja dy a tre shekujve. A nuk janë dënuar rëndë njerëzit tanë për një muzikë, një revistë, një veshje perëndimore, a për një fjalë goje që i bënte jehonë jetesës atje? Po kush na mbylli me tela

me gjemba duke na ruajtur me ushtarë me automatik në dorë dhe kush u vuri zhurmues televizorëve që edhe për të parë mat'anë të mos kishim mundësi? Mjaftojnë vetë krimet e pranuar prej udhëheqësve të asaj kohe, për të gjykuar me objektivitet komunizmin shqiptar në regjimin e Enver Hoxhës. Se dëmi nuk qëndron vetëm te malet e detet, por edhe te shpirti e liritë e njerëzve. Frikën rrëqethëse nga sigurimi i shtetit e spiunimet, mos vallë nuk i ideoi dhe instaloi ai, stalinisti i deklaruar? Pra, a nuk janë këto e të tjera veprime monstruoze, ato që i bënë dëmin më të madh shqiptarëve? Këto nuk i mbulojnë dot as ajo që u bë për arsimin, shëndetësinë, hidrocentralet, rrugët, bujqësinë, industrinë etj. pasi po ta gjykojmë kështu, na dalin burra të mirë edhe diktatorët përbindështa Hitler e Musolin. Nuk ka shtet në botë që nuk i bënë këto, se fundja është munda, gjaku dhe djersa e masave popullore që u derdh në to. Fundja, nuk ka asgjë të keqe që t'i njihen si merita edhe asaj partie. Por a do të mundën historianët e djeshëm t'i ndajnë këto, ndërsa ngulin këmbë se Enveri asnjëherë nuk i ka dëmtuar interesat e Shqipërisë. Po ç'duhet bërë më shumë për t'i cënuar këto interesa? Kurse në histori, pa tjetër që ai duhet të ketë vendin e tij, se ai vend nuk i është mohuar edhe Neronit me shokë. E gjithë kjo sjell domosdoshmërinë e angazhimit të historianëve të çdo krahu, rrahjen e mendimeve të tyre, studimin e gjithë sa kanë shkruar pararendësit, prurjen e dokumenteve autentike, unifikimin e përcaktimeve dhe definicioneve deri në daljen me një tekst të përbashkët. Si përfundim, mendoj se nuk duhet shpejtuar në rishkruarjen e historisë, se jemi ende nën efektin e trulllosjes e mospajtimit parimor të vetë atyre që nuk e kanë aq të lehtë të dalin mbi veten, për të mbërritur te porosia e Lukanit se "Historia ka një detyrë dhe një qëllim të vetëm - të dobishmen dhe kjo e dobishme nuk mund të ketë burim tjetër veçse të vërtetën". Rishkruaja e historisë së vërtetë, për ne shqiptarët është më shumë se kaq; ajo nga ana e saj është një mision historik që do të ndikojë fuqishëm në bashkimin dhe jo në ndarjen e popullit të lodhur nga përçarja.

ATDHEDASHURIA

Velmishi në gjurmët patriotike

Nga NURI BUFI

Fshati Velmish ndodhet në rrugën nacionale Fier-Berat, në kilometrin e 20-të në përbërje të njësisë bashkiake Roskovec. Pamja e këtij fshati është mjaft magjepsëse, është fshat që shtrihet në një terren kodrinor -malor në formën e një harku si gjysmë hëne. Ky relief me pjerrtësi të butë vazhdon deri në fushat e pjesës së lagjes Çiflik, duke e kthyer atë në një amfiteatër natyror.

Në gjysmën e pjerrësisë së kësaj kodrine ekziston një venburim i hershëm dhe për shumë kohë është shfrytëzuar si i pijshëm nga banorët vendas. Ishte paksa i ëmbël, shije të cilën sipas një legjende ia kishin bekuar zanat.

Në jug-lindje kodrat e Velmishit, pasohen me disa vargmale më të larta deri në malin e Shpiragut. Për gjatë këtij mali kishin ndërtuar foletë zanat. Zanat, kishin prishur marrëdhëniet me fqinjën e tyre në lindje të Shpiragut, me Tomorrin. Ky i fundit, zanave u kishte ndaluar marrjen e ujit nga Osumi. Në këtë rast, zanat shfrytëzuan vargmalet në zbritje si shkallë për të shkuar në vendburimin e Velmishit.

Për ato, ky vendburim ishte i bekuar prej tyre.

Fshati Velmish në shekuj njihet i varfër ekonomikisht, por i pasur për nga mendësia, burrëria, trimëria dhe dashuria për atdheun. Era e patriotizmit në këtë fshat gëlon që nga periudha e hershme otomane dhe në vazhdim të okupimit të vendit nga pushtues të huaj. Banorët e fshatit Velmish kontributin më të madh e dhanë me pjesëmarrjen në lëvizjen gjatë epopesë së lavdishme të luftës antifashiste nacional-çlirimtare, kundër fashizmit gjerman dhe okupatorëve nacionalistë brenda dhe jashtë vendit. Ishin të shumtë djemtë dhe vajzat vullnetarë/e që iu bashkuan çetave partizane si Ja-

godin, Kurjan dhe Sinjë e Poshnje të Beratit.

Ata ishin të bindur në luftën e armatosur kundër pushtuesit të huaj si e vetmja rrugë e drejtë dhe që e rreshtonte popullin shqiptar në aleancën antifashiste, dhe më pas me formimin e Shtabit të Përgjithshëm të U.N.Ç.SH më 4 korrik 1943 në Labinot të Elbasanit. Këta burra, djem e vajza mbushën radhët e batalioneve e brigadave partizane.

Ishin këto formacione më të organizuara e të konsoliduara si shprehje e fuqishme e artit tonë ushtarak popullor, në luftën kundër okupatorit të huaj nazi-fashist si dhe grupe të tjera reaksionare.

Në ditët e para të muajit shtator 1943, forcat gjermane gjendeshin në juglindje të Beratit dhe Kuçovës dhe kishin forca të shumta në numër dhe arsenal të rëndë armatimesh. Në mëngjesin e 12 shtatorit, forcat armike kishin uzurpuar qytetin e Beratit. Ndërkohë nga Shtabi i Përgjithshëm i U.N.Ç.SH.-së, brigada e 7-të sulmuese kishte marrë detyrë luftarake për asgjësimin e forcave gjermane të përqëndruara në këtë qytet.

Dëshmi këto që vinë nga partizanët e brigadës 7-të të fshatit Velmish si Nexhip Xhaferri, Ceno Velmishi, Refit Driza si dhe nga Shaban Ramadani e Jonus Bufi të fshatit Strum, të cilët tregonin se dy batalionet e kësaj brigade morën detyrë të sulmonin armikun në rrethim në juglindje të Beratit dhe batalioni i 3-të me komandant Zylyftar Veleshnja, do të bënin pritë rrugëdaljes së armikut në jug – perëndim të Beratit nga rrafshi lindor i Shpiragut deri në qafën e Sqepurit.

Në mesnatën e 12 shtatorit qyteti i Beratit u ndez flakë, luftimet qenë tejmase të ashpra deri në trup me trup.

Në këtë mesnatë armiku në tendencë tërheqje në veri perëndim të

qytetit, u përballë me forcat partizane të batalionit të tretë që kishin bërë pritë, në këtë moment nga qafa e Sqepurit deri në dalje të Poshnjes.

Beteja e përgjakshme e tre batalioneve të brigadës 7-të sulmuese, bëri të mundur çlirimin e Beratit në mëngjesin e 13 shtatorit 1943. Gjermanët të shpartalluar me gjithë dëmet që pësuan mundën të çajnë rrethimin në sajë të epërsisë së armatimit të rëndë, ku në ndihmë të tërheqjes iu kishte ardhur atë natë në të gdhirë të datës 13 shtator, një avion luftarak bombardues, ku la të vranë mjaft partizanë të batalionit të 3-të dhe plagosi rëndë komandantin Zylyftar Veleshnja në qafën e Sqepurit. Midis partizanëve të rënë dëshmorë, ishin Bajram Bregu, Hamit Tabaku, Gani Muço, Qazim Madhi dhe Shaban Metani. Emrat e këtyre dëshmorëve janë skalitur në ngjyrë të argjentë për t'u përjetësuar pranë lapidarit në qendër të fshatit. Në çdo përvjetor kujtohen me nderim të thellë, duke u përlur përpara veprës së tyre që dhanë jetën dhe derdhën gjakun për lirinë e atdheut.

Në ditët e festave nga fshati Velmish marrim këto emocione.

Në hyrje të shkollës 9 vjeçare "Zylyftar Veleshnja" përballësh me lapidarin kushtuar pesë dëshmorëve të fshatit Velmish të sipërmendur. Kontaktojmë me drejtorin e kësaj shkolle, Gëzim Xhindi, i cili na informoi mbi operimin e mbarëvajtjen e mësimdhënies në këtë shkollë. Ambienti ishte befasues, ngjyra e fasadës së shkollës ishte në kontrast të plotë me dekorin e pemëve dhe luleve shumëngjyrëshe, që formonin një ylber ngjyrash nga një njëri skaj i shkollës deri te memoriali lapidar i dëshmorëve.

Në krye të këtij lapidari valvitej flamuri kuq e zi. Kontrasti i sipërmendur zbulonte sekretin e dyfishtë. Se shkollla veçse është një vatër mësimdhënie

është dhe një vatër edukimi dhe frymëzimi nga etërit e martirët tanë. Sikur të na i kishin lexuar këto mendime, përtej nesh bashkë me cicërimat e zogjëve, shquheshin fortë tingujt e këngës nga nxënësit vogëlushë që merrte trajtën e kësaj poezie:

**"Në shkollën tonë"
Ditë të bukura po kalojmë
Jo vetëm ambienti që na rrethon
Në bangën e shkollës po e mësojmë.
Ky ambient na drithëron.**

**Ditë të bukura po kallxojmë
Ky ambient na jep emocione
Historinë tash po e mësojmë
Nga ky kënd, nga kjo përmendore.**

**Ditë të bukura po meditojmë
Mbi armiqtë gjakatar
Në këtë bar të njomë e lëndinë
Ata derdhën gjakun e na sollën lirinë.**

**Ditë të bukura premtojmë
Ideali i tyre na burrëron
Na jep zemër, na jep guxim
Me ty Flamur në përjetësim.**

Në Velmish shembull në propagandimin e vlerave patriotike është dhe jep organizata e veteranëve dhe e pasardhësve të Lançit e përfaqësuar nga kryetari Dashnor Hazizi si dhe një kontribut të veçantë në promovimin e këtyre vlerave ofron dhe bashkia e Roskovecit, veçanarisht nga kryetarja e kësaj bashkie, zonja Majlinda Bufi. Në vazhdimësi, Velmishi është shquar për një kulturë dhe harmoni unike, falë kjo dhe të intelektualëve të shumtë si Zan Tabaku, vëllezërit Asqeri dhe Faik Dyle, Myqerem Tabaku, Gëzim Velmishi etj, të dalë nga gjiri i këtij fshati i cili krenohet me vajza e djem azganë të bekuar nga zanat.

DOSSIER

Paradokset e një kryeqyteti

Tregim nga Liljana Muca

Për ta thënë fare shqip, ka hyrë SHEKULLI I RI, ndërkohë që mediat dhe poitanët preferojnë fjalën, e cila u duket më madhore, MILENIUMI. Edhe pse akademikë e profesorë të nderuar, ngjiren për ta mbrojtur këtë gjuhë të stërlashtë të bekuar nga Zoti, ata prapë se prapë me të tyren... I kanë dhënë të tatëpjetën kësaj gjuhe të ëmbël, me tibrin e zërit të bilibilit, po për fat të keq jo vetëm asaj.....

“Shqipëria ndodhet në Evropën Juglindore dhe ka për kryeqytet Tiranën.” Këto do ishin fjalët e një mësuesi gjeografie. “Metropoli ynë po ndryshon cdo ditë e më shumë.” Ndryshim i thëncin! Kështu do thoshte një politikani ynë, sepse ashtu e ndjen më të sigurtë pushtetin e tij, po ashtu do thoshin edhe shumë prej medieve që u mbajnë iso-n.

Një gjysh i fisëm me mjekër të bardhë si kreshta e malit të Dajtit kur mbulohet me dëborë, po shëtit me nipin e tij 4- vjeçar në një lulishte të kryeqytetit, saktësisht aty pranë Parlamentit, Ah, të më falni! Gabova edhe unë. Por, ja që ndodh ndonjëherë. Sëmundje ngjitëse, s'ke ç'bën por unë di ta komandoj gomën dhe lapsin tim. Pra, le ta ndreqim gabimin. Në një lulishte të kryeqytetit, saktësisht aty pranë Kuvendit... Në rregull tani. Sa për lulishten.... Lulishte i thëncin!

As stolat dhe as i vetmi shatërvan nuk ishin për taman. Nja dy stola, të vetmit që kishin mbetur, kishin përfunduar me nga një dërrasë të hollë të përthyer që të nxisnin përfytyrimin, si brinjët e një kau të dobësuar qëmoti në kooperativë.

Po edhe shatërvani, mos më keq dukej. Shatërvan i thëncin edhe atij...! Ngjasonte me një kërpurdhë të stërmadhe me lloje e lloje mbeturinash, në shërbim të një koshi plerash, në të cilin nuk mungonin kanaçe pijesh, lëkura bananesh e deri qelqurina të thyera kavanozësh. I lumshin duart projektuesit, në fund të fundit ishte një vepër arti, por ç'e do, nuk hedh asnjë curril uji përpjetë sikur t'ia kishte prerë rrjedhën kuçedra me shtatë kokë. Eh...E ku? Në lulishten përpara Kuvendit të Shqipërisë! Pikërisht aty ku gjyshi po shëtit me nipin e tij. A e dini çfarë? I nipi është bashkëmohar me SHEKULLIN E RI.

Dhe, a e dini çfarë tjetër? Shekulli i ri i thotë një ditë vogëlushit: -Ec, ec oreee...! Më shpejt, më shpejt! Sa i dobët që je, por edhe i zgjuar je, ama. Pse jo, eshe një Ajshatjain mund të ishte bërë. A e di ti vogëlush që Ajshatjain ka prekur tokën shqiptare? Po nga ta dish, je akoma i vogël. Por gjithsesi, mëndja jote që i kapërcen mundësitë e tua fizike na le të mendojmë se je takuar me Ajshatjain. Kur mund të ndodhë kjo?! Kur shekujt promovojnë mëndjen gjeniale!!

-Ec,ec! A dëgjon...? -Po nuk kam shumë forcë... nuk kam ngrënë as çokollatë e as akullorë.

Shekulli i ri e vështroi me dhimbje. -Epo më vjen keq i dashur, më vjen shumë keq për ty, po më duhet të të lë... më duhet të shkoj; nuk të pres dot. Ca erëra të forta më shtynë për të përmblyllur ciklin tim.

Kishte kaluar kohë, dhe në një ditë, brenda asaj kohe, gjyshi më shumë i kërrusur nga dhimbja, po çapiste i vetëm rrugëve të Tiranës.

Flet me vete: - Pata një nip moshatar me shekullin e ri. Ishte gjë e bukur të ishte moshatar në shekullin e ri, të bashkëudhëtoj me të, por?!... Gjyshi ecën kuturu. Kalimtarët dëgjojnë. Po cilët veshë nuk dëgjojnë?!

Ky episod nis aty, ku prej sa e sa dekadash më parë quhej “21 Dhjetori”, simbol i ditëlindjes së një diktatori, të cilin regjimi komunist shqiptar e pati idhull të një pushteti të fortë për hesap të vet, edhe pse shqiptarët ia kishin rrëzuar bustin me ndërrimin e sistemeve.

Pikërisht, në atë kryqëzim që mban këtë emërtim sot e kësaj dite, ka një trafik të paparë, sidomos në fillim të javës pasi në kryeqytet vërshojnë tregtarë nga të gjitha rrethet e Shqipërisë. Në një ditë të hënë, kur semaforët për bela ishin prishur dhe polici në udhëkryq nuk po i jepte dum rradhës së makinave, të cilat qenë ngatërruar e mbledhur kokë më kokë si delet në vathë, ia behu fërshkëllima e gjatë e një ambulance.

Dukej vërtet të kishte një urgjencë, sepse makina i mbante dritat të ndezura dhe nuk po pushonte së rëni borisë. Them vërtet, sepse ndodh ndonjëherë që bëjnë edhe kot. E kush rri e pret, kur polici të japë shenjë për kalim? Mjafton, që në këtë lloj automjeti shkruhet me shkronja të mëdha “AUTOMBULANCË”, e me këtë rast shoferi i jep viston vetes. Por mos u çudisni, se kështu bën edhe ndonjë makinë policie, a thua se mund të jetë në ndjekje të ndonjë rasti kriminal, kur realisht nuk është.

E ku e kishim fjalën? Tek autombulanca me urgjencë. -Ah kush e di ç'hall i ka zënë, -foli një grua në autobus. -Eh, kush nuk ka halle në vend, - ia priti një i moshuar. -Më parë të duhet të vdesësh, pastaj të kalosh, -ia priti një tjetër. -Epo ç'të bësh? Kështu e ka kjo botë, - ia priti përsëri gruaja që foli në fillim. -Nuk e ka fajin bota jo, po koka, - tha i moshuari.

-Po cila kokë?! - pyeti tjetri të moshuarin. -Imja, jotja... e kush tjetër? Nëse ke ndonjë hall të madh, vetëm të fluturosh të mbetet. Hë, fluturon dot zotrote tani?!

-Eee... ato po, ku t'i gjeshe, - foli një mesoburrë që nuk kishte folur më parë.

-Epo ku t'i gjeshe, thotë ky! Ku dashke t'i gjeshe ti, në Pazar të Ri, apo tek tezgat?! Tek SHESHI, or zotëri, tek vendi që buçet, atje ku të merr dallga, se vetëm atje fjalet e Shekspirin të madh: “Fjalë im zot, fjalë...” nuk e ka të lehtë që t'i marrë era.

Mesnata e 31 Dhjetorit e vitit 2003 zbriti e ftohtë në kryeqytetin shqiptar, Kur akrepat tek Sahati i Madh shënuan 12 fiks, u shkrehën fishekzjarre shumëngjyrëshe, u derdh shampanjë dhe nëpër tryeza u trokëllitën gotat me mesazhe zemrash, u përqaftuan e u puthën çifte me plotësim dëshirash. E tjetërkush u arratis përmes ëndrrash të pamundura të kësaj bote mizore.

Një djalosh i braktisur 10-vjeçar pasi iu gëzua vetëm shkëlqimit të fishekzjarreve, me një çantë të vjetër hedhur kraheqafë, mbushur me copa buke dhe ndonjë sanduiç që ia kishin falur pronarët e lokaleve për sevap, u drejtua për tek streha e tij, atje në fund të Bulevardit të Madh.

Ishte një strehë provizore, në bodrumet e një pallati shumëkatësh që po ndërtohej tek ish-Blloku. Roja e objektit, duke vënë në rrezik vendin e punës, sigurisht jashtë rregullores së ndërtimit e kishte lejuar djaloshin e varfër të strehohej e të merrte një sy gjumë vetëm pas mesit të natës.

Pikërisht këtu fillon tragjedia. Në atë dhjetor të acartë, një zjarr i ndezur me kartona dhe hedhurina dërrasash, edhe pse i porositur e i ndaluar nga roja, po ia ngrohte djaloshit sadopak shpirtin e lodhur, rrugëve të Tiranës në kërkim të lëmshës. Një kapitje e ëmbël i shkollon nëpër gepalla. Gjysmë i fjetur dhe gjysmë i zgjuar përumbet në ëndrra të bukura që nuk i kishte përjetuar ndonjëherë.

Fillon të mrekullohet nga përdredhja e flakëve dhe e hirit të lehtë të kartonave që i bie mbi kokë e trup si flokët e dëborës. Papritmas i hipën në kokë dëshira për të luajtur me flakët, flakët ndjellëse ia ndezën fantazinë fëmijërore për të luftuar si një samuraj.

Pse jo?- i tha vetes. Tjetër mundësi e tjetër lodër nuk kam.

Kalon duart e nxira nga tymi nëpër flakë. Herë me njëherë dorë e herë me tjetrën pret si me shpatë flakët e zjarrta.

Qesh. Hedh edhe më shumë kartona për t'i rritur flakët. Ha, ha, haaa...gajaset që flakët i bën sa një bojë njeriu. Sa babai i tij?! Po ku është ai tani? “Do të iki larg, do të punoj për ty bir. Qëndro me gjyshin?? Por gjyshi kishte vdekur e as babai nuk u kthye më... Ai mbeti rrugëve. Tani po luan e pret flakët si një samuraj i vogël. Na, naaa... ha, ha-ha! Unë ju mund, le të jini më të mëdha se unë. Unë ju pres më dyshë... Por flakët tinëzare me gjuhët e tyre të gjata, e morën duke e përfshirë mes tyre dhe duke i falur një dhuratë të kobëshme për natën e Vitit të Ri.

-Alo! Rajoni i policisë? Jam roja i filan objekti, Ka ndodhur një aksident. Mbay pjesën e përgjegjësive time personale.

Nëpër tryeza të mbushura plot e përlot me lloje e lloje mishrash, verërash e pijesh egzotike të porositura apo të dhuruara posaçërisht për këtë natë të ndërrimit të viteve, vazhdoi deri në mëngjes me trokëllitje gotash duke bërë “çakërcej”soje njerëzish të këtyre tryezave. Po shpirti kujt i dhembti? Zemra kujt i dogji...!?!?

Pasi përshkoi me këmbët e tij të gjata, cep e më cep unazën e madhe të qarkullimit të automjeteve, vetëm e vetëm për të kursyer biletën dyzet lekëshe të autobusit, malësori i ardhur nga Veriu i Shqipërisë i cili ishte ngulur në një barakë llamarine, në një periferi të thellë të Tiranës rrëzë Dajtit, u gjend në qëndër, pranë monumentit të Skënderbeut, aty nga ora njëmbëdhjetë e paradites.

Ishte aq i lodhur sikur ta kishin rrahur nja dhjetë vetë, por jo vetëm kaq. Mbi shpatullat e tij mbante pesëdhjetë vite të mundimshme që e kishin plakur më shumë nga sa vite ishte.

Mbi shpatulla kishte hedhur një thes telefoni të zi, me vjeturina të blera në tregun e GABIT. Ishin veshje të ndryshme për tre fëmijët e tij, por edhe nja dy gjëra për vete e për të shoqen.

Papritmas pati një kontraktim nga fundi i barkut. “Ooo...-Jo Tani” mendoi me vete, por siç u duk puna nuk po i priste. Kapërceu rrugën dhe doli në trotuarin bri Pallatit të Madh të Kulturës. Ju dha këmbëve të lodhura duke ecur si një kalë i këputur gjithë pjesën e trotuarit deri të kryqëzimi ku ndodhej monumenti i themeluesit të kryeqytetit, Sulejman Pashës.

Për një çast ndaloi. Bëri një frymëmarrje të thellë si për të shfryrë të gjithë hallet e kësaj bote. Bëri edhe një

sforcim të të gjithë pjesëve të trupit për të ndaluar atë që aktualisht nuk do të deshte. U gjend në mëdyshjen më provokuese të jetës së tij. Djathtas, në krahe të ish kinema “Partizani” ndodheshin të vetmet EC-publike të kryeqytetit që kishin mbetur. Në pikë të hallit ishin, por gjithsesi me njëzet lekë të reja kryeje punë. Kurse në krahuin e majtë të tij, rrethuar me mur tek-tullë prej më se një dekade gjendej e ashtuquajtura, Gropa e Madhe e Ajdin Sejdisë ose Gropa e Mashtimit siç e quanin ndryshe njerëzia e cila ishte kthyer një EC të madhe pa licencë ku hynin e dilnin nën kundërmimin e një ere asfiksuese njerëz të kategorive të ndryshme.

Uli thesin para këmbëve e me një shami me ngjyra të ndezura, nga ato që mbajnë malësorët, fshiu djersët e asaj vape korriku që po arrinte pikun.Mendimet filluan t'i lëviznin me të shpejtë duke u ngulur aty si një hu në mëdyshjen e tij.

Të shkonte nga e djathta ishte qytetari, kurse të shkonte nga e majta ishte e turpshme, prapambetje dhe injorancë. Eh, c'hall e zuri! Atje në malësi nuk do ta kishte patur problem po ta kishte zënë halli në rrugë e sipër për punët e tij, futu në ndonjë korije ose mbas ndonjë masivi gurësh dhe mbaroje punë. Po këtu ndryshonte puna. Ishte një kryeqendrën e vendit dhe më shumë se kudo tjetër, meqë e kishte pranuar si pjesë të jetës së tij, i duhej të integrohej në vlerat e qytetarisë shqiptare dhe më pas, sic thuhej në shtyp në ato evropiane...

Pa një pa dy, sepse edhe në organizëm u ndje keq, ngriti thesin dhe i ngau këmbët për tek EC-ja publike.

Me të mbërritur atje lexoi: EC për burra 20 lekë. Por cuditërisht u ndje mirë. Mendoi se puna mund t'i priste deri në shtëpi, andaj mori drejtimin për tek stacioni i autobusit.

Pranë një qosheje, përmbi disa arka të kthyera përmbys, një gazetashitës kishte ekspozuar gazetën e ditës. Meqë 20-lekëshin nuk e harxhova, tha me vete, a nuk po e blej një gazetë që të marr vesh se c'tuhet e c'bëhet sot, në këtë anë dynjaje? Pastaj, të shkretët lekë, mendoi përsëri, kur e do puna për të harxhuar edhe duhen harxhuar. Ngriti sërish thesin në krahe dhe shpejtoi këmbët drejt stacionit, por sapo vuri këmbën në derë të autobusit u ndje sërish keq. Një therje barku dhe djersë të sikletosura e bënë të pafuqishëm. Nuk pati më kohë të mendohej por i dha vetes një shtrëngim për të mbledhur forcat. Për fat stacioni i autobusit që do të kishte marrë linjën ishte afër, nga aty ku u kthye mbrapsht. I ra sa më shkurt asaj rruge dhe sa kaq u gjend para një hyrjeje që ngjante me një guvë në brendësi të një mali.

Atje tek hyrja, u përplas me një burrë të cilit si duket edhe atij nuk i priste puna.E la pas atë dhe u fut në brendësi të një karakatine që kishte mbetur si dëshmi e shembjes së kjoskave të cilat patën mbirë në Tiranë më shumë se kudo si kërpudhat pas shiut.

Duke treguar kujdes që të mos shkelte mbi pislëqe, bëri tutje në thellësi, në drejtim të Pallatit të Madh të Kulturës, atje ku vendi ishte më pak i ndotur. Iu afrua një pishe të tharë. Thesin vendosi sipër një grumbulli dërrasash të vjetëra. Zbërtheu me të shpejtë pantallonat e zeza prej doku dhe i uli ato bashkë me të brendshmet, pa menduar më gjatë, nëse e shikonte njeri apo jo, atje në qoshen e zgjedhur prej tij.

Ndjeu se u lërua nga gjithë ai siklet dhe ajo rrokopatje e stërmundishme e asaj paraditeje. Sic ishte akoma përkulur galic, i shkrepri në kokë ti hidhte një sy asaj gazete që e kishte përthyer dhe futur në xhepin e xhakatës verore.Diku në faqet e brendshme pa figurën e një politikani të cilin nuk e kishte pëlqyer kurrë me pafytyrësinë e tij. E grisni me përbuzje dhe me atë bëri minimalisht për rrethanat, një detyrë higjenike duke thënë me vete se vetëm për atë punë vliente.7

SUPLEMENTI LETRAT

Një libër tjetër mbi Ali Pashë Tepelenën dhe Bushatllinjtë

Nga Vasil Premçi

Në qershor të vitit 2022 doli nga shtypi libri i ri mbi Ali pashë Tepelenën dhe Bushatllinjtë e Shkodrës, i përkthyer në shqip nga studiuesi i historisë Vladimir Bregu me titullin "Ali pasha dhe Bushatllinjtë në dokumentet ruse", i akademikut rus Grigorij Lvoviç Arsh. Libri botohet nga shtëpia Botuese M&B, Tiranë. Figurat historike të dy pashallarëve më të fuqishëm të Shqipërisë së Jugut dhe atë të Veriut, vazhdojnë të mbeten një "arë" pjellore për fushat e artit, letërsinë, historinë, pikturën, skulpturën dhe muzikën.

Libri hapet me një hyrje interesante nëpërmjet të cilës lexuesit njihen me rrethanat dhe kushtet historike e social-politike të lindjes dhe zhvillimit të dy pashallëqeve shqiptare, ndikimin dhe rolin që ato luajtën në procesin e shpërbërjes së Perandorisë Osmane, mbi kontraditat dhe rivalitetet e fuqive të mëdha në Ballkan, në fund të shekullit të XIX. Libri ka dhjetë kapituj, të cilat shpërfaqin një material të pasur arkivor nga historianë, personalitete bashkëkohore dhe drejtues të lartë të fuqive më të mëdha ushtarake e politike të kohës. Libri mbyllet me përfundimet rreth problemeve që ai trajton në këta dhjetë kapituj.

Në përfundimet e librit, autori i tij, G. Arsh vë në dukje nevojën e një unanimiteti mbi vlerësimin dhe vendin që duhet të zënë në historiografinë shqiptare dhe atë ballkanike, pashallëku i Bushatllinjtë të Shkodrës, në Veri të Shqipërisë dhe ai i Ali pashë Tepelenës në Jugun e saj.

A janë thënë të gjitha për këto dy pashallëqe dhe prijsit e tyre?

Edhe pse kanë kaluar mbi 200 vjet nga vdekja e këtyre dy figurave historike shqiptare, për të cilët janë shkruar libra të shumtë mbi jetën dhe rrethanat social-politike, ekonomike dhe historike në të cilat lindën dhe u zhvilluan këto dy pashallëqe, sërish, vazhdojnë të botohen dhjetëra libra të tjerë, sikundër libri i ri i akademikut rus, Grigorij Arsh. Por krahas qëndrimeve dhe shqyrtimeve serioze dhe të argumentuara mbi këto dy pashallëqe dhe prijsit e tyre, janë vërejtur mite, të pavërteta, apo përkthime dhe interpretime të gabuara.

Rreth këtyre figurave historike, personalitetet e fushave të ndryshme "i grish", njësoj si poli i Veriut, shigjetën e busullës magnetike, ndriçimi i së vërtetës.

Në librin e tij akademikun rus Grigorij Lvoviç Arsh, nënvizon:

"Periudha e sundimit turk në Ballkan ka të bëjë me faqe të historisë pak të studiuara. Përsa i përket Shqipërisë dhe Greqisë, në këtë drejtim është bërë shumë pak. Materialet e pasura që ka në arkivat e BRSS (sot, Rusi) për historinë e Shqipërisë dhe Greqisë, pothuajse nuk janë studiuar. Materialet e pabotuara, që ruhen kryesisht në Arkivin e Politikës së Jashtme të Rusisë, shërbyen si burimi kryesor për shkrimin e kësaj vepre. Ato janë informacione të konsujve rusë dhe agjentëve të tjerë politikë që ndodheshin (Lexo: të dërguar enkas, shënimi i V.P) në Ballkan dhe në rajonin e Adriatikut. Gjithashtu, informacionet e ambasadorëve rusë nga Kostandinopoja janë të rëndësishme, para së gjithash, nga këndvështrimi i marrëdhënieve reciproke të sundimtarëve të pashallëqeve me Portën e Lartë.

Materialet arkivore janë ato që kanë të bëjnë me përkthimin e Shqipërisë dhe promemoret për sundimtarët feudalë shqiptarë (kryesisht Ali pashën), të përpiluar nga diplomatët rusë. Përveç arkivit të politikës së

jashtme të Rusisë, materiale të çmuara për këtë monografi u gjetën dhe në arkivin qendror të flotës ushtarake detare në Leningrad."

Duke shfrytëzuar rastin e botimit të librit, "Ali pasha dhe Bushatllinjtë në dokumentet ruse", i akademikut rus Grigorij Lvoviç Arsh, shkëmbejmë disa mendime me përkthyesin e librit, Vladimir Bregu.

1. Bregu, është një përkthyes i njohur pasi ka sjellë në gjuhën shqipe librat: Shansi i fundit i Amerikës, Kujtime të Sazonovit, Klubi i Billderbergut, Si lindi toka dhe njeriu, Historia botërore e spiunazhit, Terrorizmi ndërkombehtar, Perandoria e kamorrës, Femrat spiune, Spiunazhi vazhdon, CIA, KGB, Mosad, Orët e fundit të Çe Guevarës; Spiunët e kuq, Spiunazhi në Luftën Dytë Botërore, Kush ishte Ciceroni, Cili jeni ju zoti Sorge?, Main Kampf, dy volume, pjesë nga veprat e at' Zef Valentinit, etj. Mjaft përkthime të tij janë publikuar në gazetat: "Panorama", "Ballkan", "Korrieri", "Sot", etj.

Nga data 1-8 shkurt të vitit 2021, V. Bregu botoi në shtatë numra të gazetës "Sot", shkrimin kritik "Ali pasha, rusët dhe ... ne", nëpërmjet të cilit parashitri problemet dhe paqartësitë që shpërfaqen në disa prej librave të botuara vitet e fundit në vendin tonë. Në shkrimin e sipërcituar, përkthyesi dhe studiuesi V. Bregu, shkruan: "...Në këto botime vihet re se ka shumë pasaktësi për ngjarje të ndryshme, sajime faktesh, përkthime të gabuara, "përvetësim" të referencave si dhe disa probleme të tjera, që nuk përputhen me ato reale".

Për të vijuar më tej bisedën, kërkova të mësoj nga Vladimiri diçka më shumë rreth kohës që i është dashur për përkthimin e librit "Ali pasha dhe Bushatllinjtë në dokumentet ruse", i akademikut Grigorij Lvoviç Arsh.

-Pak më shumë se dy vjet, sepse në procesin e përkthimit, sipas mendimit tim, bëjnë pjesë edhe hulumtimet dhe kërkimet e mia mbi këtë temë si edhe sqarimi i mjaft dilemave rreth këtyre fakteve. Pastaj fillon puna e drejtpërdrejtë e përkthimit nga libri origjinal.

Gjatë bisedës, i vura në dukje thënien e shkrimtarit francez, Antuan Rivarol dhe principet që udhëheqin autorët e librave artistikë dhe ato historikë: "Historiani dhe romancieri shkëmbejnë midis tyre të vërtetat, trillimet dhe gënjeshttrat, njëri që të ngjallë atë që nuk ekziston më dhe tjetri të bëjë të bindëshme atë që as ka ekzistuar ndonjëherë..."

-Në disa botime të autorëve shqiptarë me karakter historik, mbahen edhe qëndrime letrareske mbi figurën e Ali pashë Tepelenës, por në mjaft raste ka edhe qëndrime subjektive, -më sqaron Bregu. Bie fjala, Ali pashë Tepelenës i mvishen ide dhe qëndrime larg objektivitetit dhe realitetit të kohës. Veçanërisht e tillë është thënia e njërit prej këtyre autorëve mbi "...ndikimin e revolucionit borgjez francez të vitit 1789 tek Ali pashë Tepelena. Dihet botërisht parrulla që udhëhiqte revolucionin borgjez francez të vitit 1789: "Liri, Barazi, Vllazëri". A ishte dakord Ali -pasha me këtë parrullë? A ishte dakord ai t'u jepte lirinë bujkrobërve të tij? A do ta dorëzonte ai pasurinë dhe ta ndante me të tjerët, duke u bërë "vëlla" dhe "i barabartë" me ata? Faktet flasin për të kundërtën. Të gjitha dëshmitë e bashkëkohësve mbi pashain e Janinës, vënë në dukje mizoritë dhe luftrat e tij të shumta për të sunduar me dorë të hekurt dhe për të zgjeruar deri në fund të jetës pashallëkun e tij.

Përmbledhtazi po sjellim më poshtë qëndrimet kritike të përkthyesit dhe studiuesit V. Bregu në shkrimin e tij të gjatë, botuar në gazetën "Sot", nga data 1- 8 shkurt të vitit 2021, "Ali pasha, Rusët dhe ... ne.

Kur ka lindur Ali pasha?

Në letërsinë e deritanishme historike data e lindjes së Aliut lëviz nga viti 1740, 1744, 1750 deri në vitin 1752. Nëse shohim burimet lidhur me vitin e lindjes së Ali - pashës, do të gjejmë se shumica e tyre na japin vitin 1752. Kështu, një këngë për Aliun thotë: Shtatëdhjetë vjet që rrove/ ...; në fund të shtatorit të vitit 1821, Ali - pasha i dërgon një letër sulltanit ku i thotë "se ishte plak dhe i kishte kaluar të shtatëdhjetat"; ambasadori anglez J. Morier në vitin 1804 e vlerëson Ali - pashën 52 vjeç.

Më datë 29 tetor 1798, Aliun e ka takuar një oficer i flotës ushtarake ruse, i dërguar nga admiralin rus F. F. Ushakov, i cili sjell këtë bisedë që ka bërë me Aliun:

... -Po sa vjeç është admiralin juaj?

-Pesëdhjetë e gjashtë.

-Pra ai qenka shumë më i madh se unë -tha Ali pasha.

-Shkëlqesia juaj - i tha oficeri rus, - unë nuk mund t'iu jap më shumë se dyzet vjet. Ju jeni ende i ri!

-Jo! Unë jam dyzet e gjashtë vjeç - shtoi Aliu me pamje të gëzuar.

Një të dhënë tjetër jep edhe Dora d'Istria lidhur me Ali - pashën, ku shkruan se Veli beu, i ati i Aliut ka vdekur në vitin 1759, dhe sjell fjalët e vetë Aliut, i cili shprehet: "Pasi vdiq babai im, mbeta vetëm në moshën 6 vjeç ...".

Nëse do të bëjmë veprimet e nevojshme arithmetike të të gjitha rasteve, duke hequr vitet që përmenden, nga viti 1822 kur i prenë kokën, viti i tij i lindjes del viti 1752.

Po rinia e Aliut, si ka qenë?

Shumë autorë shkruajnë se ai ka qenë kaçak, kusar që grabiste të tjerët, por në librin Aliu midis historisë dhe legendës na jepet një tablo ndryshe. Aty shkruhet: "Aliu nuk kishte pse ta fillonte jetën si hajdut rrugësh. Ai u rrit dhe u edukua, si gjithë djemtë e tjerë të oxhaqeve feudale të kohës së vet. Ai u arsimua si bir i një pashai ...", ndërsa në faqen 750 shkruhet: "Për sa kohë ishte gjallë i ati, Aliu filloi të marrë arsim pranë familjes me mësues të veçantë, por pas vdekjes së tij, arsimimi i rregullt u ndërpre".

Që Aliu ishte i biri i Veli beut, kjo jepet nga shumë burime, por që ka pasur ndonjë paraardhës të tij pasha, kjo nuk del në asnjë vend. Pastaj, çfarë arsimit mori ai deri në moshën gjashtë vjeç, që e la i ati kur vdiq? Çfarë mësoi deri në atë moshë? Veçanërisht kur bëhet fjalë për vitet deri në 1759, mund të paramendohet zhvillimi arsimor i Tepelenës, dhe nëse ka pasur mësues privat, etj. Të gjitha këto jepen me hamendje, sepse nuk ka asnjë referencë ku mbështeten.

Më tej po në këtë libër, thuhet: "Për rininë e Aliut në historiografinë është shfaqur mendimi se ai e nisi jetën si një hajdut rrugësh, kecash e dhish, si një djalë i rritur nga e ëma në një varfëri të madhe. ... Aliu rridhte nga një familje bejlerësh e pashallarësh me pasuri dhe katandi. Kur vdiq i ati, e la familjen me disa çifligje në Gjatë, në Karjan dhe në Zagori ... Së dyti, vetë titulli bej që mbante qysh në fëmijëri, e pengonte sado pak atë të fillonte karrierën nga një hajdut kecash e dhish. Për arsye morali të kohës, nuk mund të binte në këtë nivel".

Vetë fakti i veprimtarisë së mëvonshme të Aliut, tregon se ai nuk pyeste për moral.

Për të gjitha këto pasuri që ka pasur Aliu nuk jepet asnjë referencë, ndërsa veprimtarinë e tij si kusar e japin shumë autorë. Edhe Dora d'Istria, në një prej shkrimeve të saj, vë në dukje: "Veli beu, [i ati i Aliut] djali më i vogël i tij [Muhtarit], u dëbua nga Tepelena nga vëllezërit e tij Salih dhe Mehmet, dhe për disa kohë i duhej të bënte zanatin e kapos së kleftëve, domethënë të udhëhiqte çeta kundër armiqve të tij, e ndoshta edhe kundër të tjerëve. Duke u hakmarrë ndaj vëllezërve që i dogji në zjarr, bëri një jetë plot të papritura. Veliu, që mbahej më paqësor se kapot e tjerë të vendit dhe që i nënshtrohej lehtësisht veprimt helen, vdiq në vitin 1759, duke i lënë të birit, Ali, një kasolle dhe pak fusha shterpë. ...".

Pra, këtu del se edhe Veli beu ishte kusar, dhe "i la Aliut vetëm një kasolle dhe pak fusha shterpë".

Në perandorinë Osmane ka pasur shumë vezirë, pashallarë dhe bejlerë me emrat Ali dhe Mehmet. Nëse në dokumente nuk përcaktohet se për cilin Ali bëhet fjalë, atëherë nuk mund ta marrim të sigurt që bëhet fjalë për Ali pashë Tepelenën. Në luftën ruso-turke të viteve 1806 -1812, në ushtrinë turke merrnin pjesë katër pashallarë me emrin Ali, e konkretisht:

Kuçuk Ali - pasha -një nga komandantët e jeniçerëve,

Ali - pasha i Nikopolit, komandant turk,

Ali - pasha i Janinës ose Tepelenës.

Ali - pasha, gjeneral turk, që komandoi forcat turke në Turtukaj.

Këta emra gjenden në vëllimin III të Dokumenteve të Kutuzovit. Nëse nuk do të ishte treguesi i emrave në fund të librit, i cili jep për secilin nga këta pashallarë numrin e faqes ku përmendet, atëherë do të ishte i vështirë përcaktimi i identitetit të tyre.

Edhe viti kur është martuar Aliu nuk jepet njësoj nga autorët.

Kështu në librin Ali pashë Tepelena, botuar nga "Plejad", në fq. 46 thuhet se "Aliu nuk vonoi të lidhet edhe me ngushtë me pashain e Delvinës dhe me ndërhyrjen e Hankos u martua me të bijën e Kaplan Pashait, Eminenë (1769). Dasma u bë me pompë të madhe në Gjirokastër, ku i lindi pas një viti djali i parë Muhtari dhe pas katër vjet dhe djali i dytë Veliu". Në librin Aliu midis historisë dhe legendës, në faqet 60 - 61 shkruhet se "Dasma [e Aliut] u bë në Gjirokastër më 1768, me një pompozitet të madh. Moshë e martesës së Aliut në letërsinë historike vërtitet rreth viteve 18 - 28 vjeç".

Në faqen 64 po të librit Aliu midis historisë dhe legendës, thuhet: "Më 1769 Emineja e gëzoi Aliun me Muhtarin. Në vitin 1773 Aliu u bë me një djalë të dytë, Veliun. Aliu u kujdes që ata të arsimoheshin dhe të edukoheshin, duke u vënë mësues privatë".

Duke marrë për bazë vitlindjen e Aliut, pra vitin 1752, del se ai është martuar 18 vjeç, që i bie viti 1770 dhe Muhtari ka lindur në vitin 1771, ndërsa Veliu në vitin 1775. Këtë e mbështesim në librin e I. M. Qafëzezit, ku në faqen 467 shkruhet: "Bijtë dhe nipat e Ali pashës që u preu kurrë Sulltan Mahmudi II ishin këta: Bijtë e Ali pashës: Myftar pasha, ish sundimtar i Beratit, 51 vjet, Veli pasha, ish sundimtar i Sheherit, 47 vjet".

Nga viti 1822 që atyre iu pre koka, nëse zbresim 51 për Myftarin, del se ka lindur në 1771, dhe 47 për Veliun, del viti 1775. Të dhëna të tjera më të sakta deri më sot nuk kemi.

Një nga problemet që zë vend të konsiderueshëm në librat për Ali pashën është edhe ai i marrëdhënieve me Rusinë.

Në librin Diplomacia e Ali pashë Tepelenës, pasi fletet

SUPLEMENTI LETRAT

për marrëdhëniet e Benakit me Aliun në vitin 1789, në faqen 32 thuhet: "... Prandaj pashai e pa të arsyeshme t'i rifillonte vetë i pari bisedimet e ndërprera dy vjet më parë me Rusinë.

Ali pasha ka qenë pjesëmarrës në luftën ruso – turke të viteve 1787 – 1791.

Në faqen 109 të librit Aliu midis historisë dhe legjendës, thuhet: "... Ali pasha mbërrin në Maçin hijerëndë dhe plot lavdi ... (etj. për fitore të mëdha). ... Theksimi i trimërisë së Aliut në këtë betejë është një nga ato rastet kur biografi kërkon t'i bëjë qejfin të zotit të vet, mbasi në leteraturën turke do të trumbetohej si një fitore e madhe, kur në të vërtetë forcat osmane pësuan disfatë. Në këtë betejë u kap rob Mehmeti, nipi i Aliu. Me anë të një letrë Aliu i kërkon moskovic të dorëzojë të nipin". Referenca është marrë nga Alipashaida, fq. 153 – 156, pra janë vargjet e Haxhi Shehretit.

Nëse lexon kronikat osmane, që nga koha e Skënderbeut ato japin vetëm fitore për ushtritë e tyre. Edhe luftat kundër Skënderbeut ata i shkruajnë si fitore të tyre. Kështu qëndron puna edhe me poemën e Haxhi Shehretit. Sulltanët dhe sundimtarët e tjerë si Ali pasha, nuk lejonin që të shkruhej ndryshe, dhe kjo ndodh me të gjithë sundimtarët që janë gjallë dhe kontrollojnë çdo gjë.

Në librin Ali pasha midis historisë dhe legjendës janë bërë përpjekje për të saktësuar edhe datën e betejës së Maçinit, ku është kapur rob nipi i Ali pashës. Po në faqen 109 të këtij libri jepet dokumenti turk BOA, HAT, dos. Nr 210, (29. 11. 1790), pra që beteja e Maçinit është zhvilluar në vitin 1790. Në faqen 110 vazhdon: "Ky dokument [pra dokumenti turk i mësipërm] korrigjon edhe leteraturën turke dhe atë shqiptare. E para betejën e Maçinit e çon në vitin 1791 (Ali pasha Islam Ensiklopedisi, fq. 344), kurse e dyta në vitin 1787 (Alipashaida, fq. 153 – 154).

Në fakt, beteja e Maçinit ku është kapur rob nipi i Aliut, është zhvilluar në muajin qershor të vitit 1791, pra e ka shumë të saktë Ali pasha Islam Ensiklopedisi. Për këtë, princi Potjemkini më 12 korrik 1791, me informacionin e tij Nr 34 njofton se "... forcat e Madhërisë Tuaj perandorake, nën komandën e gjeneralit, princit Reprin, korren një fitore absolute ndaj ushtrisë së armikut në Maçin, ku ndodhej edhe vetë veziri i madh Jusuf pasha ... ndër robërit ndodhej Mehmet pasha me dy tuje ...".

Faktin që nipi i Aliut u kap rob në Maçin, e jep edhe vetë gjeneral Reprini në raportin e tij të datës 29 qershor 1791, me të cilin njofton Potjemkinin: "... gjithë kampi i armikut mbeti në duart tona, u kapën njëzet e nëntë topa dhe dy mortaja, ... robër u kapën një pasha me dy tuje, Mehmet Arnaut pasha dhe disa të tjerë ... po iu dërgoj relacionin për betejat në Maçin dhe numrin e forcave të armikut sipas deponimeve të Arnaut – pashës me dy tuje, të kapur rob ...".

Këto fakte ndodhen në dokumentet e Potjemkinin. Sipas historianit rus G. Arsh, në këtë kohë Ali pasha nuk ndodhej në Maçin, por ishte në Shumlje.

Për nipin e Aliut, Mehmet pashën, që u kap rob nga rusët, në faqen 110 të librit Aliu midis historisë dhe legjendës, thuhet: "Rënia rob e Mehmet pashës, nipi i Aliut dhe krahu i djathtë i tij, përmendet nga disa autorë, prandaj po e besojmë. Me këtë rast, Aliu pati një takim me Potjemkinin, kryekomandantin e frontit rus. U shkëmbyen dhurata dhe u zhvilluan bisedime.

Një libër tjetër mbi Ali Pashë Tepelenën dhe Bushatllinjtë

Aliu i shprehu Potjemkinin një respekt të veçantë ndaj rusëve... Ai shpresonte se Rusia mund ta njihnte sundimtar të Epirit në rast të shembjes së saj [perandorisë osmane] ...".

Për dijeni të lexuesit, sa kanë qenë gjallë, Potjemkini me Ali pashën nuk janë takuar kurrë në jetën e tyre. Ndërsa lidhur me referencat për faktin e takimit, në librin Diplomacia e Ali pashë Tepelenës të I. Ushtelencës, në fq. 29 shkruhet: "Meqenëse Ali pasha ndodhej në Shumlje, ku luftonte kundër rusëve, shfrytëzoi rastin dhe hyri në letërkëmbim të drejtpërdrejtë me Potjemkinin ... Për t'i matur pulsën, pashai i kërkoj kryekomandantin rus për t'i liru nipin e tij që ishte zënë rob nga trupat ruse ...".

Edhe historiani rus G. Arsh, në librin e tij në faqen 157 shkruan: "Në kohën që të autorizuarit e Ali pashës zhvillonin bisedime me Tamarën, vetë ai [Aliu] ndodhej në kampin turk në Shumlje. Këtu ai hyri në letërkëmbim [pra nuk janë takuar] të drejtpërdrejtë me Potjemkinin, me pretekstin e lirim të nipit të tij Mehmet pashës, që kishte rënë rob te rusët ...".

Ky fakt i mësipërm, plotësohet edhe me faktin tjetër që Potjemkini "... u takua me të dërguarin e Aliut, Mehmet efendi Bulçin në gusht të vitit 1791. Në letërën që Potjemkini i dërgon Aliut më 24 gusht 1791, e siguron sundimtarin epirot për gatishmërinë e tij që të vazhdojë lidhjet me të, pasi lufta e Rusisë me Turqinë kishte marrë fund dhe ishte nënshkruar traktati i paqes. Konkretisht Potjemkini i shkruan: "... gjithçka që më njoftoi mua personi juaj i besuar, më solli kënaqësi të vërtetë dhe Ju do ta shihni në të ardhmen sesi unë vazhdimisht do të përpiqem t'iu provoj Juve ndjenjat e mia".

Ky fakt nuk është në librin e historianit rus, por në referatin që ai mbajti në Tiranë, në Kongresin IX për vendet e Europës Juglindore, nga data 30.08. – deri 03.09. 2004.

Një nga çështjet më të rëndësishme që përmendet në leteraturën për Ali pashën, është projekt marrëveshja e tij për t'u lidhur me rusët.

Kjo projekt marrëveshje është botuar për herë të parë nga historiani rus G. L. Arsh, në revistën "Shënime historike", vëllimi 63, në vitin 1957 dhe është gjetur në Arkivin e flotës luftarako-detare ruse; për herë të dytë është botuar po nga ky autor në librin e tij në vitin 1963, ndërsa për herë të tretë, i plotësuar edhe me dokumente të tjera, është referuar në Kongresin IX që u mbajt në Tiranë, të cilën e përmendëm më sipër.

Historiani rus, në faqen 153 të librit të tij shkruan se "Rusini e vizituan delegacione të ndryshme, që paraqesnin planet e luftës kundër Turqisë. ... gjeneral Tamara gjeti në Trieste, në prill të vitit 1791 delegatët të cilët më parë kishin qenë te Potjemkini. Ata i propozuan Tamarës "të studiojë me ne një kryengritje të tillë në Greqi, duke filluar me Shqipërinë, e cila pastaj të mund të qëndrojë [pra marrëveshja] edhe në rast të pajtimit tonë me Portën". Pra, bëhet fjalë para se nipi i Aliut të kapej rob nga rusët.

Aty del se delegatët propozuan që në verë të vitit 1791 të përfundonin bisedimet për përmasat e ndihmës, kryesisht me plumb dhe barut, e cila do t'u jepej prijsave shqiptarë nga Rusia, dhe që në tetor flota ruse të afrohet në bregdetin ndërmjet Pargës dhe Prevezës dhe të zbarkonte 3 mijë desantë. (Marrë nga Arkivi Qendror shtetëror i flotës ushtarake – detare, f. "Kanceleria Potjemkin – Tavriçskij", dosja. 32, fleta. 191.

Në qershor të vitit 1791, delegacioni i Ali pashës u takua me Tamarën në ishullin Kallamos. Një nga të ngarkuarit që kishte sjellë dhe projekt marrëveshjen ishte Ostaf Parusi, që mesa duket e mbante Ali pashën në kurs të të gjitha planeve të prijsave shqiptarë të krishterë. Përfaqësues të tjerë ishin Vasil Menksi [kështu është në origjinal, ndoshta është Meksi] dhe Lasali. I pari shërbeu në flotën ruse në kohën që i parapriu luftës ruso-turke; i dyti ishte konsulli francez në Prevezë, njeri i besuar i Ali pashës. Kjo marrëveshje, e shkruar në gjuhën frënge, kishte nëntë pika.

Në librin Diplomacia e Ali pashë Tepelenës, në faqen 33, këto pika janë përmbledhur si më poshtë: "Për personin, për anëtarët e familjes së tij dhe për të gjithë vartësit e tij të sigurohej liria e besimit fetar mysliman. Të përcaktohejshin me bisedime hapësirat e zotërimeve që do t'i mbeteshin atij për qeverisje, rregullat e drejtësisë dhe të qeverisjes së vendit. Për të neutralizuar ndikimin rus ndër banorët grekë, Ali pasha i angazhohej Rusisë se nuk do t'i rëndonte banorët grekë me taksa më të shumta se shqiptarët, se grekët njësoj si shqiptarët mund të gëzonin të gjitha postet në hallkat e administratës së tij civile dhe ushtarake dhe se pronat e tyre do të mbeteshin të paprekura... Ali pasha merre përsipër të mbante me shpenzimet e tij një trupë ushtarake të përbërë nga shqiptarë dhe grekë, e cila do të ishte

vazhdimisht në gatishmëri. Në krye të saj do të emërohej një nga djemtë e tij, për të cilin propozonte ta dërgonte të arsimohej në Rusi. Kjo do të ishte si fillim marrëveshjeje dhe një garanci e pashait ndaj Rusisë ...".

Kështu shkruhet për marrëveshjen dhe në libra të tjerë, ku gjithmonë përmenden "grekë" dhe "shqiptarë". Por dokumenti origjinal përmban fjalët "grekë" dhe "turq", ku me fjalën e parë kuptoheshin të gjithë të krishterët ortodoksë, ndërsa me të dytën – të gjithë myslimanët, pavarësisht nëse ishin shqiptarë, maqedonas, bullgarë, grekë etj.

Të vjen keq kur lexuesi merr në dorë libra të tillë, me gabime historike, shtrembërime të fakteve dhe ngjarjeve, sajime të fakteve që nuk kanë ekzistuar, për të mos folur për gabimet ortografike.

Me rastin e botimit të librit të G.L.Arsh në gjuhën shqipe, "Ali pasha dhe Bushatllinjtë në dokumentet ruse", përkthyesi dhe studiuesi i historisë, V. Bregu, apelon:

"Historia nuk mund të shkruhet duke fshehur faktet apo duke i shtrembëruar ato.

Ngjarjet dhe faktet duhet të jepen ashtu siç kanë ndodhur, dokumentet të sillen në gjuhën shqipe ashtu siç janë shkruar dhe në kuptimin që kanë pasur në atë kohë. Historinë të mos e shkruajmë siç na pëlqen, por ashtu siç ka ndodhur.

Pyetjes, si është pritur nga qarqet e interesuara të historisë në vendin tonë, shkrimi i mësipërm, V.Bregu i përgjigjet:

"Dihet se të rejat shkencore nuk përqafohen menjëherë nga bashkësia dhe qarqet akademike. Idetë e reja ngjasojnë me një fidan peme të cilit i duhet mjaft kohë të rritet. Pranimi i koncepteve dhe fakteve të reja kërkon kohën e nevojshme. Tek mjaft lexues, madje edhe te disa studiues të historisë, të mësuar me "disa të vërteta të qëmtuara", siç nënvizuar më lart, e kanë të vështirë të reflektojnë mbi faktet dhe dokumentet e reja. Me sa duket, oferta ime me të dhëna dhe fakte të zbuluara në këto dokumente dhe anale historike kërkon edhe kohën e nevojshme për t'u ballafaquar dhe për t'u pranuar. Për studiuesit dhe historianët nuk ka rrugë të mesme,

përveç pranimit të së vërtetës e cila mbetet kriteri shkencor i punës së tyre. Ky ishte edhe njëri prej shkaqeve që unë përktheva librin e akademikut rus, Grigorij Arsh, në të cilin, historianët e interesuar, por edhe lexuesit, do të gjejnë dokumente dhe fakte nga burime bashkëkohore.

Sigurisht, populli ynë është i ndjeshëm ndaj ngjarjeve të këtij viti kur qeveria ruse urdhëroi ushtrinë e saj të pushtonte disa territore të një vendi fqinj si Ukraina. Por vlerësimet dhe shfrytëzimi i arkivave të pasura ruse nga institucionet tona akademike dhe qarqet shkencore duhet të tregojnë një vëmendje dhe kujdes të veçantë në dobi të së vërtetës dhe ndriçimit të historisë tonë kombëtare dhe figurave të saj historike.

Gjatë kërkimeve të mia, kam kaluar nëpër duar shumë nga këto materiale që ruhen në arkivat ruse, bullgare, maqedonase etj. Vetëm për Ali – pashën di sponoj materiale të panjohura më parë, me të cilat mund të shkruhen 3 – 4 libra të tjerë. Ndoshta do të ishte më mirë që në libra të jepen përkthimet e shkrimeve origjinale, pa ndërhyrë, duke e dhënë materialin e plotë. Por në ato botime ka edhe materiale shumë të vlefshme edhe për figurën e heroit tonë kombëtar, Skënderbeut, vlerësime që në vendin tonë nuk i kam parë të pasqyruara.

GËZUAR 2024!

VETERANI

JANAR						
H	M	M	E	P	SH	D
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

SHKURT						
H	M	M	E	P	SH	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

MARS						
H	M	M	E	P	SH	D
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

PRILL						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

MAJ						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

QERSHOR						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

KORRIK						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

GUSHT						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

SHTATOR						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

TETOR						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

NETOR						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

DHJETOR						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					